

ΣΑΒΒΑΤΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ.

ΤΕΥΧΟΣ Α'. Ἀριθ. 8.

Σάββατον 28/9 Φεβρουαρίου 1878.

Τιμὴ 3 χαρτόγραφα.

Κωνσταντινούπολις, 27/8 Φεβρουαρίου.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ.

Ἠγγέλθη τέλος τὴν ἐβδομάδα ταύτην ἡ ὑπογραφή τῆς ἀνακωχῆς καὶ τοῦ πρωτοκόλλου τῶν βάσεων τῆς εἰρήνης μεταξύ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, γενομένη τῇ πέμπτῃ τῆς παρελθούσης ἐβδομάδος (19/31 ἰανουαρίου) ἐν Ἀδριανουπόλει. Ἐπισήμως οὐδὲν εἰσέτι ἐδημοσιεύθη ἐνταῦθα οὔτε περὶ τῶν τῆς ἀνακωχῆς ὄρων, οὔτε περὶ τῶν βάσεων τῆς εἰρήνης. Ἄλλ' ἐκ τε τῶν ἰδιωτικῶν πηγῶν καὶ ἐκ τῶν ἡμιεπισήμων εἰς τὰ εὐρωπαϊκὰ ἀνακτοβούλια ἀνακοινώσεων ἐγένοντο γνωστοὶ οἱ φανεροὶ τοῦλάχιστον ὅροι, οἵτινες, καὶ ὑποτεθέντος ὅτι δὲν ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι μυστικοὶ περὶ οὗ ἰσχυρόταται ὑπάρχουσιν ὑπόνοιαι, εἰσὶ τοιοῦτοι, ὥστε δύναται πᾶς φιλόπατρις τούρκος ν' ἀνακράξῃ βρυθυμῶν τὸ τοῦ Κοσκιούσκου.

Αἱ βάσεις, ἃς ἡ Ῥωσσία προέτεινε διὰ τὴν εἰρήνην, ἡ δὲ Τουρκία ἀποδεξαμένη ἀπέστειλε πληρεξουσίους τοὺς Σερβὲρ καὶ Νχιμήκ πασσᾶν πρὸς ὑπογραφήν αὐτῶν ἀναπτυσσομένων εἰς προκαταρκτικοὺς ὅρους εἰρήνης, εἰσὶν αἱ ἐπόμεναι, ὡς τοῦλάχιστον ἀνεκοινώθησαν εἰς τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν ὑπὸ τοῦ ἐν Λονδίῳ Ῥώσσου πρεσβευτοῦ.

Ἡ Βουλγαρία, ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς βουλγαρικῆς ἐθνότητος περιοριζομένη, οὐχὶ ὄμως ἐλάσσων τῆς ὑπὸ τῆς Συνδιασκέψεως ὁρισθείσης, ἀποβαίνει ὑποτελὲς αὐτόνομος ἡγεμονία, ἡ κυβέρνησις αὐτῆς ἐθνικὴ χριστιανικὴ, πολιτικὴ ἐξ ἑντοπίων, ἄνευ τουρκικῶν στρατευμάτων, ἐκτὸς ἐν τισὶν ὁρισθητοῦν ἐνίοις σημείοις.

Ἀνεξαρτησία τοῦ Μαυροβουνίου, τοπικὴ ἐπαύ-

ξησις ἰσοδυναμοῦσα πρὸς τὸ στρατιωτικὸν καθεστῶς, ὅρια κατόπιν ὁρισθησόμενα.

Ἀνεξαρτησία τῆς Ῥουμανίας μετ' ἀποχρώσεως χωρογραφικῆς ἀποζημιώσεως.

Ἀνεξαρτησία τῆς Σερβίας μετ' ἐπανορθώσεως μεθορίων.

Αὐτόνομος διοίκησις ἀποχρώντων ἡγγυλιμένη εἰς τὴν Βοσνίαν καὶ εἰς τὴν Ἑρζεγοβίνην.

Ὅμοιαι μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς λοιπὰς χριστιανικὰς ἐπαρχίας τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας.

Ἀποζημιώσεις εἰς τὴν Ῥωσσίαν διὰ τὴν δαπάνην τοῦ πολέμου· ὁ τρόπος τῆς ἀποζημιώσεως εἰς χρήματα, χώρας ἢ ἄλλα ὁρισθῆσεται κατόπιν.

Μεταγενεστέρα συνεννόησις πρὸς φύλαξιν τῶν Ῥωσσικῶν δικαιοματίων καὶ συμφερόντων ἐν τοῖς πορθήματι.

Τῶν βάσεων τούτων ἀποδεκτῶν γενομένων, σύμβασις, ἀνακωχὴ καὶ ἀποστολὴ πληρεξουσίων πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν εἰς προκαταρκτικοὺς ὅρους εἰρήνης.

Τοιαῦται ἄρα αἱ βάσεις ἐφ' αἷς ἡ Τουρκία συνῆψε τὰς διαπραγματεύσεις καὶ αἵτινες ἀνεπτύχθησαν, Κύριος οἶδε πῶς, ἐν τοῖς προκαταρκτικοῖς ὅροις τῆς εἰρήνης. Πρὶν ἢ περὶ τούτου εἶπομεν, ὀφείλομεν νὰ σημειώσωμεν ὅτι οὐχ ἤτιον σκληροὶ φαίνονται οἱ τῆς ἀνακωχῆς ὅροι. Τοιοῦτοι λέγονται οἱ ἐπόμενοι.

Ἐκκένωσις ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων τῶν ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ φρουρίων Σιλιστρίας, Ρουστουκιου καταληφθησόμενων ὑπὸ τῶν Ῥώστων, Βιδύνης, καὶ Βελογραδζήκ καταληφθησόμενων ὑπὸ τῶν βουμανοσερβικῶν στρατευμάτων.

Ὁροθετικὴ ζώνη ὁρίζεται περὶ τὴν πρωτεύουσαν διὰ μὲν τοὺς Ῥώστους ἡ γραμμὴ ἡ διήκουσα ἀπὸ Ἄκ Βουνάρ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τοῦ Κιουτσουκ Τσεκμετζὲ ἐπὶ τῆς Προποντιδος, ἐμπεριέχουσα τὰ ὄχρωματα τῆς πρωτεύουσι, διὰ δὲ τοὺς τούρκους 10 μίλια ἀπὸ τοῦ κέντρου τῆς πρωτεύουσις αὐτῶν,

τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἐδάφους 10 περίπου μιλίων τὸ μῆκος μένοντος οὐδετέρου.

Κατὰ τὴν Καλλιόπολιν τὰ ὄχυράματα Πλαγίου μένουσιν ἐντὸς τῆς οὐδετέρας ζώνης καὶ ἐκκενοῦνται ὑπὸ τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων.

Πανταχοῦ ἄλλοθι ἐπικρατεῖ ἡ βίασι τοῦ uti possidetis (τῶν ἤδη κατεχομένων).

Οἱ Ῥώσοι διὰ τοιαύτης ἀνακωχῆς ματαίωσιν ἐκ τῶν προτέρων πᾶσαν τῶν Τούρκων συζήτησιν ὡς πρὸς τὴν ὀριστικὴν εἰρήνην, διότι συζήτησις τοιαύτη μόνον ἐπὶ τῷ ὄρω ἐλπίδος, ἔστω καὶ ἀσθενεστάτης, περὶ ἀντιστάσεως δύναται νὰ γείνη, καὶ καταδικάζουσιν αὐτὴν εἰς ὑποχώρησιν κατὰ πάσας τὰς διαφωνίας ὅσαι πιθανὸν ν' ἀναφύωσιν. Ἄλλ' ἀδιάφορον τοῦτο ἡ Τουρκία ἐγίνωσκεν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ἡδύναται ν' ἀντιστῆ, ἀφοῦ δ' ἀπεδέχετο τοιοῦτους ὄρους εἰρήνης, ἡδύνατο νὰ παραδεχθῆ καὶ τοιαύτην ἀνακωχὴν.

Οὐχ οὕτως ὅμως ἔχει διὰ τὴν Εὐρώπην καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν Αὐστρίαν, ὧν τὰ συμφέροντα καιρίως παραβιάπτει ὁ διὰ τῶν ὄρων τούτων παντελῆς μετασχηματισμὸς τοῦ καθεστώτος τῆς Ἀνατολῆς πρὸς ἀποκλειστικὸν ὄφελος τοῦ σλαυϊσμοῦ. Αἱ δυνάμεις αὗται δικαίως συγκινούμεναι ἐκ τῶν κινδύνων, οἵτινες ἀπορρέουσι δι' αὐτὰς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ὄρων τούτων, ἐδήλωσαν ἤδη εἰς τὴν Ῥωσίαν ὅτι οὐδεμίαν παραδέχονται εἰρήνην ἀνευ τῆς συμπαράξεως τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων. Τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα ζητήματα, ἅπερ ἀναφύονται ἐκ τῶν ὄρων τούτων ἀνεπίδεκτά εἰσιν ἄλλης λύσεως εἰμὴ εὐρωπαϊκῆς. Ταῦτα μὲν, οἷα τὰ τῆς Σερβίας, τοῦ Μαυροβουνίου, τῆς Ῥουμανίας ἐφάπτονται ἰδίᾳ τῶν συμφερόντων τῆς Αὐστρίας ἢ καὶ τῆς Γερμανίας, ἐκείνη δὲ, οἷα τὰ τῶν πορθμῶν, τῶν χωρογραφικῶν ἐπεκτάσεων ἐν Ἀσίᾳ, τῶν συμφερόντων τῆς Ἀγγλίας. Ἄλλ' ὑπάρχει κοινόν τι σημεῖον, εἰς ὃ συμπίπτουσιν τὰ συμφέροντα πασῶν τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἔστι δὲ τοῦτο ἡ τοῦ αὐτονομίου βουλγαρικοῦ κράτους ἐπέκτασις ἐν τῇ Θράκῃ καὶ τῇ Μακεδονίᾳ μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου, ἐπέκτασις ἣτις ῥίπτουσα καθ' ὅλοκληρίαν τὸν μόνον πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν φραγμὸν, τὸν Αἴμον, καὶ παραδίδουσα ὀλοσχερῶς τὸ αὐτόνομον τὸ το βουλγαρικὸν κράτος εἰς χεῖρας τῆς δημιουργοῦ αὐτοῦ Ῥωσσίας ἤθελε καταστήσει τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀληθῆς κυβερνήτιον τῆς Ῥωσσίας, ὑπέκρινε εἰς τὰ νεύματα

καὶ τὰς ἐπιταγὰς αὐτῆς. Ἄλλ' ἡ Ῥωσία διὰ τῆς ἐπεκτάσεως ταύτης τῆς Βουλγαρίας καταστρέφει ταυτοχρόνως τὸν μέγαν φραγμὸν, ὃν ἡ Εὐρώπη ἡδύνατο νὰ ἔχη ἐν Ἀνατολῇ κατὰ τοῦ σλαυϊσμοῦ, τὸν ἑλληνισμὸν. Ὅψι οἱ Εὐρωπαῖοι κατενόησαν ὅτι ἡ Ῥωσία προτιθεταὶ διὰ τῆς αὐτονομίας τῆς Βουλγαρίας τὴν καταστροφὴν τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἐν αἷς ἐπαρχίαις ἐπικρατεῖ τοῦ σλαυϊκοῦ καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ διαρρυθμισθῆ τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα, ἐὰν δὲν ἱκανοποιηθῆ κατ' ἀξίαν τὸ μέγα τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖον ὅπερ καλεῖται ἑλληνισμὸς.

Ἄλλ' ὁπότεν ταῦτα ὁμολογῶσιν οὐ μόνον τὰ τοῦ τόπου ὄργανα ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἐπίσημος κόσμος τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὅταν λέγωσιν ὅτι ἐπέστη ἡ καταστροφὴ τοῦ ἑλληνισμοῦ, φυσικώτατον βεβαίως θὰ φανῆ ὅτι ὁ ἑλληνισμὸς τὴν ἐπικειμένην ταύτην καταστροφὴν βεβαίως συναισθανόμενος ἐξῆλθε τῆς ἐφεκτικῆς ἐκείνης θέσεως ἣν ἐπέβαλλεν αὐτῷ ἡ ἰδέα ὅτι κοινὰ ἔχει τὰ συμφέροντα πρὸς τὰ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ἣτις ἀνεχομένη τὴν σφαγίαν τῶν ἑλληνικῶν δικαίων θὰ προέδιδε τὰ ἴδια αὐτῆς συμφέροντα. Ἡ ἀποχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου κατὰ τὴν κρίσιμον ταύτην ὥραν ἐκρίθη ὑπὸ τῶν διεπόντων τὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς ἐθνικὴ αὐτοχειρία καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐν Ἡπειροθεσσαλίᾳ ἀρχαμένου ἡδη ὄργανου ἢ ἑλληνικῆς κυβερνήσεως διέταξε τὴν ταξιαρχίαν τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκαρλάτον Σούτσον νὰ εἰσελάσῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ἡ ταξιαρχία αὕτη συγκειμένη ἐξ ὀκτώ ταγματῶν πεζικοῦ, τριῶν ἰλῶν ἵππικοῦ, πέντε πυροβολαρχιῶν καὶ δύο εὐζωνικῶν ταγματῶν, ἦτοι ἐκ 12,000 περίπου ἀνδρῶν, διέβη τὸ σάββατον τὰ μεθῆρα, κατέλαθεν ἀνευ ἀντιστάσεως τοὺς ἐκεῖ τουρκικοὺς στρατώνας καὶ προήλασε πρὸς τὰ Φάρσαλα καὶ τὴν Λάρισσαν.

Τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἐπεξηγῶν πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις πρεσβευτὴν τῆς Τουρκίας Φωτιάδην βέην, εἶπε τὰ ἐπόμενα :

Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐπιδιώκει πόλεμον πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ μόνον ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τοῦ δημοφύλου λαοῦ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκείνων καὶ τῆς τάξεως ἐν αὐτῷ τῷ βασιλείῳ, ὡς καὶ τὴν δικαίαν διαρρύθμισιν τῶν ἀφορώντων εἰς τὰς ἑλληνικὰς ἐπαρχίας τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἡ ἐκτραγεῖσα ἐπανάστασις ἐν Θεσσαλίᾳ, συνοδευομένη ὑπὸ ἐπαναστάσεως ἐν Κρήτῃ καὶ προμηγύουσα

ἀνυπέροχον τὴν ἐξέγερσιν καὶ τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐπιβάλλει ὑποχρέωσις εἰς τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον, γινώσκον ἐκ τῶν πρὸ ὀλίγων μηνῶν συμβάντων οἷα ἔχουσι ν' ἀναμένωσι δεινὰ αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐκ τῶν Κιρκασίων, τῶν Γεγκίων καὶ τῶν Ζεϊμπέκων, ὧν τὰς ὁμότητας ἀνωμολόγησεν ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ ἐσχάτως καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τῆς Ἀγγλίας ὑπουργός.

Ἡ Τουρκία, μεθ' ὅλας τὰς τότε γενομένας παραστάσεις παρὰ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως καὶ παρ' αὐτῶν τῶν μεγάλων δυνάμεων τῆς προσκλήσει τῆς Ἑλλάδος, οὐ μόνον δὲν ἀνεκάλεσεν, ἐκ τῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν τὰς ὁρὰς ἐκείνας, ἀλλὰ διετράνωσεν ὅτι, ἐν ἣ ἐυρίσκειτο καταστάσει, ἦτο ἡναγκασμένη μόνον τοιοῦτον στρατὸν νὰ διατηρῆ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ἐκείναις ἂν τότε ἡ Ἑλλὰς παρέστη ἀκίνητος ἐνώπιον τῆς δὴ τότε τῶν Ἀμπελακίων, τῆς Ῥαφάνης, τοῦ Λιτοχωρίου καὶ πλείστων ἄλλων κωμοπόλεων καὶ χωριῶν τῆς Θεσσαλίας, ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐπανάλησιν ὁμοίων σκηνῶν. Εἰς πρόληψιν ἄρα αὐτῶν καταλαμβάνει τὰς ἐπαρχίας, ἐκπληροῦσα ὑπέροχον καθῆκον φιλανθρωπίας καὶ προνοίας ὑπὲρ τῆς δημοσίας τάξεως, ἐν οἷ τῆ ἐκπληρώσει θὰ ἔχη βεβαίως ἐπινεύουσαν τὴν Εὐρώπην.

Ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι ἀπεστάλη διακοίνωσις καὶ εἰς εὐρωπαϊκὰς δυνάμεις ἐν ἣ ἐξεφράζετο ἡ ἐλπίς ὅτι αἱ δυνάμεις ἤθελον ἐκτιμήσει τοὺς λόγους οἵτινες παρώρμησαν τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ διάβημα τοῦτο καὶ παρεκαλοῦντο νὰ κοινοποιήσωσι τῇ Ὑψ. Πύλῃ τὴν ἀπόφασιν ταύτην τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως. Αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἀποδεξάμεναι τὴν κοινοποίησιν ταύτην σιωπηλῶς, οὕτως εἶπεν, ἐφάνησαν ἐπιδοκιμάζουσαι τὴν ἀπόφασιν. Ἡ Ὑψ. Πύλη ἀποτραπείσα τοῦ νὰ προσβῆ εἰς τὰ ἔσχατα μέτρα ἀπέστειλε καὶ αὕτη διακοίνωσιν εἰς τὰς δυνάμεις, ἧς τὴν ἔνοιαν συνοψίζουσιν ὡς ἐπομένως τὰ ἐπιτόπια φύλλα.

Ἡ Πύλη πληροφορεῖ τὰ ἀνακτοβούλια ὅτι ὡς προεικάζετο ἐκ τῶν στρατιωτικῶν προπαρασκευῶν τῆς Ἑλλάδος, ἡ δύναμις αὕτη διέταξε τὴν εἰσελασιν ἐνὸς στρατιωτικοῦ αὐτῆς σώματος εἰς τὸ ὀθωμανικὸν ἔδαφος, κηρύξασα ταυτοχρόνως ὅτι ἡ φιλανθρωπία ἦτο σκοπὸς τοῦ μέτρου τούτου ληθέντος πρὸς διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ προσταθεῖσα ὅτι δὲν θεωρεῖ ἑαυτὴν εἰς κατάστασιν πολέμου μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ δὲν θέλει νὰ διακόψῃ τὰς μετ' αὐτῆς σχέσεις τῆς.

Τὸ τηλεγράφημα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ἐκτίθησιν

τοὺς λόγους, οἵτινες καθιστῶσιν ἀπαράδεκτον τὴν πρότασιν, ἣν ἡ Ἑλλὰς προβάλλεται καὶ προστίθην ὅτι ἡ δύναμις ἐκείνη ἔχει ἐπίσης ἄδικον θέλουσα νὰ δικαιολογήσῃ τὸ ὑπ' αὐτῆς ληφθὲν μέτρον δι' ἐνδεχομένου κινδύνου διὰ τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον, ἀπειλούμενον ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τοῦ σλαυϊκοῦ, διότι κατὰ τινὰ τῶν ὄρων τῆς μετὰ τῆς Ῥωσσίας εἰρήνης ἀπασαί αἱ ἐπαρχίαι τῆς εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας θέλουσι λάβει θεσμούς, δι' ὧν χορηγηθήσεται αὐταῖς ἐντελῆς ἰσότης.

Τὸ τηλεγράφημα ἐν τέλει ποιεῖται ἐπίκλησιν εἰς τὴν φιλικὴν μειολόγησιν τῶν δυνάμεων, ὅπως πείσωσι τὴν Ἑλλάδα νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν ἑαυτῆς ἀόφρατιν ἐπανερχομένη εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμιότητος καὶ τοῦ νομοταγῆτος.

Εἰς τὴν διακοίνωσιν ταύτην ἀπάντησαν ἡδὴ δύο τοῦλάχιστον, ὡς λέγεται, τῶν εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ἰταλία συμβουλευσάσαι τὴν Ὑψ. Πύλην νὰ ὑπομείνῃ καὶ ν' ἀρήσῃ εἰς τὸ εὐρωπαϊκὸν συνέδριον τὴν φροντίδα τῆς ἐπιλύσεως τοῦ ζητήματος. Ἐπὶ τούτῳ βεβαιούται ὅτι ἡ Ὑψ. Πύλη ἀνέστειλε τὰς δοθείσας διαταγὰς περὶ στρατιωτικῆς ἐνεργείας.

Ἐν τούτοις, ὡς διάφορα τηλεγραφήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐφημερίδων ἀγγέλλουσιν, ἡ δημοσία γνώμη ἐν τε Γαλλίᾳ καὶ ἐν Ἀγγλίᾳ φαίνεται εὐμενῶς διατεθειμένη πρὸς τὸ ἑλληνικὸν κίνημα. Οὕτως, φέρ' εἶπεν, ἀγγέλλεται ὅτι ἐν τῷ ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ ἐμελλε νὰ συζητηθῆ τὴν 25/4 ἡ ἐπομένη πρότασις: «Ἡ Ἀγγλία ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως αὐξηθεῖσα ἀποτελέσῃ πυρῆνα σπουδαίον κατὰ τῆς Ῥωσσίας».

Κατ' ἄλλο τηλεγράφημα, ἡ Γαλλία εἶπεν πρέπει νὰ ὑποστηριχθῆ ὁ ἑλληνισμὸς κατὰ τοῦ σλαυϊσμοῦ καὶ ὅτι πολλοὶ Γάλλοι ἔρχονται εἰς Ἑλλάδα ὡς ἐθελονταί. Ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν εἰς ἄλλην τινὰ εἴδησιν, ὁ λόρδος Δέρβυ ἀπάντησεν ὅτι ὀφείλει πρῶτον νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ πρὶν ἢ δῶ ὀριστικὴν ἀπάντησιν, ἀλλ' ὁμολογεῖ ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κυβερνήσις ἐπεδείξατο ἄκραν μετριοπάθειαν. Αὐτὸς, καθὼ Ἀγγλος, εἶναι ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὅπως καὶ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, οὐ τὰ συμφέροντα ταυτίζονται μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου κατὰ τοῦ σλαυϊσμοῦ.

Τὴν τελευταίαν ὥραν μνησθόμεν ὅτι οἱ πληρεξούσιοι Σερβερ καὶ Νορμικ πασσῶς ἐπανῆλθον χθὲς περὶ μεσημέριον εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀποφασισθέντος, λέγει αἱ, ὑπὲρ τῶν ἐμ-

πολέμων ἕνεκα τῆς ἐντόνου στάσεως τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας ὅπως ἡ ὀριστικὴ εἰρήνη γένηται ἀφοῦ πρῶτον συνέλθῃ καὶ ἀποφασίσῃ τὸ εὐρωπαϊκὸν συνέδριον.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΒΟΣΠΟΡΟΥ.

Περὶ τοῦ ζητήματος τῶν πορθμῶν προκειμένου καὶ περὶ τῶν βωστικῶν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον προελάσεων ἡ Γαλλικὴ Δημοκρατία, ὄργανον τοῦ κ. Γαμβέττα ἀνεμνήσθη λίαν εὐστόχως τῶν λόγων οὓς ὁ Δημοσθένης ἐν τῷ περὶ τῶν ἐν Χερσονήσῳ λόγῳ αὐτοῦ ἀπέτεινεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, συμβουλευσάντων αὐτοὺς ὅπως βοηθήσωσι τοὺς Βυζαντίους ἵνα μὴ φθᾶς τὴν πόλιν καταλάβῃ Φίλιππος ὁ Μακεδῶν. Πολλὴν καὶ τότε ὁ αὐτὸς Ἀθηναίους ὡς σήμερον διὰ τοὺς Ἀγγλους, σπουδαιότητα εἶχε τὸ ζήτημα τῶν πορθμῶν καὶ τὸ μὴ ἐπιτραπῆναι τὴν κατάληψιν τοῦ Βυζαντίου φιλοδόξῳ μονάρχῃ, δυναμένῳ κατὰ βούλησιν συγκλείειν τὴν κλεῖδα ταύτην δύο θαλασσῶν. Τὸ ὄργανον τοῦ κ. Γαμβέττα συνίστησιν εἰς τοὺς Ἀγγλους βήτορας τῆς Οὐεστμινστέρης τοὺς λόγους τούτους, οὓς ἐν τῇ Πρωκί ἀπήγγελλε τῷ 341 π. Χ. ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος βήτωρ.

Νυνὶ, ἔλεγε, δύναμιν μεγάλην ἐκεῖνος— οὐχὶ Ἀλέξανδρος ὁ τσάρος, ἀλλὰ Φίλιππος ὁ Μακεδῶν— ἔχων ἐν Θράκῃ διατρίβει καὶ μεταπέμπεται πολλὴν ἀπὸ Μακεδονίας καὶ Θετταλίας. Ἐὰν οὖν περιμείνας τοὺς ἐτηγίας ἐπὶ Βυζάντιον ἐλθὼν πολιορκῇ, πρῶτον μὲν οἴεσθε τοὺς Βυζαντίους μενεῖν ἐπὶ τῆς ἀνοίας τῆς αὐτῆς ὡς περ νῦν καὶ οὔτε παρακαλέσειν ὑμᾶς οὔτε βοηθεῖν αὐτοῖς ἀξιώσειν; Ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι, ἀλλὰ καὶ εἴ τισι μᾶλλον ἀπιστοῦσιν ἡμῖν, καὶ τούτους εἰσφρήσασθαι μᾶλλον ἢ κείνῳ παραδώσειν τὴν πόλιν, ἂν περ μὴ φθίσῃ λαθῶν αὐτούς. Οὐκοῦν ἡμῶν μὲν οὐδυναμένων ἐνθένδ' ἀναπλεῦσαι, ἐκεῖ δὲ μηδεμιᾶς ὑπαρχούσης ἐτόμου βοηθείας, οὐδὲν αὐτοὺς ἀπολωλέναι κωλύσει. Νῆ Δία, κακοδαιμονοῦσι γὰρ ἄνθρωποι καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀνοία. Πάνυ γε ἀλλ' ὁμῶς αὐτοὺς δεῖ σῶς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ πόλει.

Ὁ παραλληλισμὸς μεταξὺ Βυζαντίων καὶ Τούρκων καὶ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Ἀγγλων ἐστὶν ἀληθῶς προσφύετατος. Ἀλλ' ἐὰν ᾖ ἀληθές, ὅτι οἱ νῦν τοῦ Βυζαντίου κάτοχοι κακοδαιμονοῦσι καὶ ὑπερβάλλουσιν ἀνοία, οὐδεὶς ὁμῶς εὐρέσθη Δημοσθένης ὅπως εἶπῃ τοῖς Ἀγγλοῖς ὅτι αὐτοὺς δεῖ σῶς εἶναι· συμφέρει γὰρ τῇ Εὐρώπῃ

Ἄλλως δ' ἀπίθانون ὅτι ἡ φωνὴ τοιοῦτου βήτορος θά ᾔτο τοσοῦτο ἰσχυρὰ ἐν Ἀγγλίᾳ. ὅσον ἡ τοῦ Δημοσθένους πείσαντος τοὺς Ἀθηναίους βοηθήσῃ τοῖς Βυζαντίοις καὶ σῶσαι τὴν πόλιν ἀπὸ τῆς τοῦ Φιλίππου κατάληψης. Οἱ Ἀθηναῖοι συμμαχήσαντες μετὰ τῶν Κόρων, Χίων καὶ Ρόδων ἐπεμφαν δύναμιν ὑπὸ τὸν ἱκανώτατον στρατηγὸν Φωκίωνα, ὃς ἐξηνάγκασε τὸν Φίλιππον τῷ 340 π. Χ. λῦσαι τὴν πολιορκίαν τοῦ Βυζαντίου, τῆς Περίθου (Ἡρακλείας) καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς ἀκτῆς τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐρ' ὧ καὶ δικαίως καυχώμενος ἔλεγε δεκάετη περίπου βραδύτερον ἐν τῷ περὶ Στεφάνου λόγῳ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

Τίς ἦν ὁ βοηθήσας τοῖς Βυζαντίοις καὶ σῶσας αὐτούς; τίς ὁ κωλύσας τὸν Ἑλλησπόντον ἀπαλλοτριωθῆναι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους; Ὑμεῖς, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ δ' Ὑμεῖς ὅταν εἶπω τὴν πόλιν λέγω. Τίς δ' ὁ τῇ πόλει λέγων καὶ γράφων καὶ πράττων καὶ ἀπλῶς ἑαυτὸν εἰς τὰ πράγματα διδούς; Ἐγὼ.

Εὐγνωμονοῦντες ἐπὶ τούτῳ οἱ Βυζάντιοι καὶ Περίθιοι καὶ οἱ τῶν παραλληλοποντίων πόλεων κάτοικοι στέφανον τοῖς Ἀθηναίοις ἐψηφίσαντο. Καὶ τὸ μὲν Βυζαντίων καὶ Περινθίων ψήφισμα εἶχεν οὕτως:

Ἐπὶ Ἱερμανάμονος Βοσπορίχου Δαμάργτος ἐν τῇ ἀλία ἔλεξεν, ἐκ τῆς βωλᾶς λαθῶν βήτρων Ἐπειδὴ ὁ δᾶμος ὁ Ἀθηναίων ἐν τε τοῖς προγενομένοις καιροῖς εὐνοῶν διατελεῖ Βυζαντίους καὶ τοῖς συμμαχοῖς καὶ συγγενέσι Περινθίοις καὶ πόλιν καὶ μεγάλας χρείας παρέσχηται, ἐν τε τῷ παρεστακότῳ καιρῷ Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνος ἐπιστρατεύσαντος ἐπὶ τὰν χώραν καὶ τὰν πόλιν ἐπ' ἀναστάσει Βυζαντίων καὶ Περινθίων, καὶ τὰν χώραν δαίνοντος καὶ δενδροκοπέοντος, βοηθήσας πλοίοισιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι, καὶ σίτῳ, καὶ βέλῃσι, καὶ ὀπλίταις, ἐξείλετο ἅμμε ἐκ τῶν μεγάλων κινδύνων, καὶ ἀποκατέστασε τὰν πάτριον πολιτείαν, καὶ τῶς νόμους καὶ τῶς τάφους, δεδόχθαι τῷ δάμῳ τῷ Βυζαντίων καὶ Περινθίων Ἀθηναίοις δόμεν ἐπιγαμίαν, πολιτείαν, ἔγκτασιν γᾶς καὶ οἰκίαν, προεδρίαν ἐν τοῖς ἀγῶσι, πόθοδον ποτὶ τὰν βωλᾶν καὶ τὸν δᾶμον πρᾶτοις μετὰ τὰ ἱερὰ καὶ τοῖς κατοικεῖν ἐθέλουσι τὰν πόλιν ἀλειουργήτοις ἡμῖν πασῶν τῶν λειτουργιῶν σταῖσαι δὲ καὶ εἰκόνας τρεῖς ἐκκαίδεκαπήχεις ἐν τῷ Βοσπόρῳ στεφανοῦμενον τὸν δᾶμον τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῷ δάμῳ τῷ Βυζαντίων καὶ Περινθίων ἀποστεῖλαι δὲ καὶ διωρεὰς ἐς τὰς ἐν τῇ Ἑλλάδι πανηγύριαις Ἴσθμια καὶ Νέμεα καὶ Ὀ-

λύμπια καὶ Πύθια, καὶ ἀνακαρῶσαι τὸν στέφανον ὃ ἐστεφάνωται ὁ δᾶμος ὁ Ἀθηναίων ὑφ' ὁμῶν, ὅπως ἐπιστεῶνται οἱ Ἕλληνες πάντες Ἀθηναίων ἀρετὰν καὶ τὰν Βυζαντίων καὶ Περινθίων εὐχαριστίαν.

Τὸ δὲ τῶν παραλληλοποντίων οὕτω

Χερρόνησιτῶν οἱ κατοικοῦντες Σητῶν, Ἐλεοῦντα, Μάδυτον, Ἀλωπεκόννητον, στεφανοῦσιν Ἀθηναίων τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον χρυσῷ στεφάνῳ ἀπὸ ταλάντων ἐξήκοντα· καὶ χάριτος βωμόν ἰδρύνονται (καὶ) δῆμου Ἀθηναίων, ὅτι πάντων μείζιστον ἀγαθὸν πράττειν αἴτιος γέγονε Χερρόνησιταις, ἐξελόμενος ἐκ τῆς Φιλίππου, καὶ ἀποδοῦς τὰς πατρίδας, τοὺς νόμους, τὴν ἐλευθερίαν, τὰ ἱερὰ· καὶ ἐν τῷ μετὰ ταῦτα αἰῶνι παντὶ οὐκ ἔλλειψι εὐχαριστῶν, καὶ ποιῶν ὅτι ἂν δύνηται ἀγαθόν. Ταῦτα ἐψηφίσαντο ἐν κοινῷ βουλευτηρίῳ.

Πρὸ εἰκοσαετίας περίπου ἀνευρέθη ἐν Περαιᾷ ἀγαλμα, ὅπερ ὡς ἐκ τῶν μεγάλων αὐτοῦ διατάσεων συνεδιβάξετο πρὸς τὰ ἐν τῷ ψήφισματι τῶν Βυζαντίων δεικνυόμενα μέτρα. Ἦν δὲ τοῦτο γυνὴ ποδὶρη περιβεβλημένη χιτῶνα καὶ πέπλον, ἣς ἔλειπον ἡ κεφαλὴ καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ἣς ἡ στάσις ἐφαίνετο οὕτω ὡσεὶ ἐκράτει στέφανον. Ἐκ τούτων ὁ ἐνταῦθα ἐλλόγιμος κ. Δελήστρος εἶκασεν ὅτι ἡ πόλις ἦν τῶν Βυζαντίων στεφανοῦσα τὴν τῶν Ἀθηναίων, τὸ δὲ ψήφισμα ἐπεγέγραπτο ἐπὶ τῆς βίσεως, ἣτις ἀπωλέσθη. Τὸ ἀγαλμα σώζεται ἐν τῷ κήπῳ τῆς ἐν Περαιᾷ αὐστριακῆς καισαροβασικῆς σχολῆς.

Ο ΠΡΟΔΟΤΟΣ.

Ἡ χήρα τοῦ πολυβρηνήτου ἱστορικοῦ, φιλοσόφου καὶ φιλέλληνος Γαλάτου κ. Ἐδγάρ-Κινεῖ ἐξέδοτο ἐπ' ἐσχάτων ἐν Παρισίοις τὰς τελευταίας αὐτοῦ σελίδας, ἃς διέκοψεν ὁ θάνατος. Τὸ ἐκδοθὲν βιβλίον φέρει τὸν τίτλον Ζωὴ καὶ θάνατος τῆς ἐλληνικῆς διανοίας. Ἐκ τούτου ἀρῶμεθα τὰς ἐπομένους ὥραιότητας περὶ τοῦ πατρὸς τῆς ἱστορίας Ἡροδότου σελίδας.

Ἐν τοῖς πρώτοις βιβλίοις ὁ Ἡρόδοτος ἀρηγεῖται κατὰ τὸν τρόπον τοῦ λαοῦ. Ἐπαναλαμβάνει τὰς τελευταίας αὐτοῦ φράσεις ἢ τὴν ἔνοιαν τοῦλάχιστον αὐτῶν. Οὕτως ἀπὸ φράσεως εἰς φράσιν μεταβαίνει ἐπανερχόμενος εἰς τὰ ἀμέσως προηγούμενα. Τοῦτο τὸ πρῶτον ὕψος, ὁ πρῶτος τρόπος τοῦ Ἡροδότου. Ἐπ' ἀνοδος ἀνασειγνύσης διανοίας. Προχωρεῖ καὶ ὀπισθοχωρεῖ ὡς ἡ πλήμμυρα· διηκεῖς παλίσφοια καὶ ἀμπωτίς.

Ἀλλὰ τὸν πρῶτον τοῦτον τρόπον διαδέχεται δεύ-

τερος. Περὶ τὰ τέλη τὸ ὕψος τοῦ Ἡροδότου εἶναι ὀλιγὸς διάφορον. Ὁ Ἡρόδοτος φωτίζεται, ὠριμάζει, ἐξωραίζεται, ἐνδυναμοῦται ἀπὸ βιβλίου εἰς βιβλίον. Συγκρίνατε τὴν ἐνάτην Μοῦσαν πρὸς τὴν πρώτην. Ποία διαφορά! Οἱ λόγοι εἰσὶν ἡγῶ ζώντων διαλόγων. Ἡ ἀφήγησις ἐν τῇ ἀρχῇ ἔβαινε βραδέως γοργῶ βαίνει τῷ ποδὶ ἐν Σαλαμίτι, ἐν Πλαταιαῖς. Αἱ δημογορίαι μετὰ κόπου ἐσύροντο· ἐν τέλει φέρονται ὀρμητικῶς.

Συγκεκριθὲν ὁ Ἡρόδοτος πρὸς τὸν Φροασσάρ (γάλλον χρονογράφον). Ὑπάρχει ἀληθῶς χρονογράφος ἐν ἀρχῇ τοῦ Ἡροδότου· ἀλλ' ἐν τέλει ὑπάρχει Θεουκιδίδης. Ἐν ἀρχῇ ἐστὶ λογοποιός· ἐν τέλει πολιτικός, στρατηγός. Κατ' ἀρχὰς Ἴων ἐστὶ τὸν τε νοῦν καὶ τὴν γλῶσσαν· καθ' ὅσον προχωρεῖ ἀποβαίνει σχεδὸν ἀπτικὸς, τὴν τε βραχυτέτα, τὴν τε ἀκρίβειαν, τὸν τε ἀπτικισμόν καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ.

Τὰ δύο τελευταῖα αὐτοῦ βιβλία μεταλλεῖα εἰσι φιλοπατρίαι, ἠρωϊσμοῦ. Ἀπαράμιλλοι ἐν αὐτοῖς εἰσιν οἱ Ἀθηναῖοι· πραγματοποιοῦσι τὸ ἰδανικὸν τῆς πατρίδος, καὶ ἡ πατρίς αὕτη ἐστὶν οὐχὶ μία πόλις, οὐχὶ εἰς λαὸς, οὐχὶ ἐν κράτος, ἀλλὰ μία δλη φυλὴ, ἡ Ἑλλάς. Πρὸς τὴν Ἑλλάδα φυλὴν ἀποβλέπουσιν αἰεὶ οἱ Ἀθηναῖοι· πρὸς τὴν Πελοπόννησον ἐξαιρετικῶς οἱ Λακεδαιμόνιοι. Ἐχουσιν οὗτοι δεξιότητα· ἀναβάλλουσιν, ἐνίοτε μικροῦ δεῖν· παραδίδουσι τοὺς τὰ πάντα ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολέσαντας· θέλουσι νὰ ἐξαπατήσωσιν αὐτούς. Οὐδένα ἄλλον λόγον τούτου εὐρίσκει ὁ Ἡρόδοτος, ἢ ὅτι δὲν εἶναι πλέον ἀνάγκη τῶν Ἀθηναίων. Ἡδύνατό τι κρεῖττον εἰπεῖν ὁ Μακιαβέλης ἢ ὁ Μοντέσκιος;

Φρονῶ ὅτι τὸ μεγαλεῖον, ὅπερ κατὰ τὰ μνημῆα οἱ Ἕλληνες ἐπεδείξαντο, ἢ πρωτίστη ἐγένετο πηγὴ ἐμπνεύσεως τῶν μεταγενεστέρων αἰώνων. Αἱ γενεαὶ δὲν ἔπαυσαν ἀντλοῦσαι ἀπὸ τῆς πηγῆς ταύτης. Οἱ τραγικοὶ ἰδίᾳ ἔζησαν διὰ τῶν ἀναμνήσεων τούτων τῆς Σαλαμίτιος καὶ τῶν Πλαταιῶν. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διηγωνίσθη ἐν τῇ ἐλληνικῇ ποιήσει καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ἀριστοράνῃ.

Ἡ κοινὴ σύνεσις ἐπέβαλλε τὴν εἰς τοὺς Πέρσας ὑποταγήν. Εἴπερ τοῦτο ἐγένετο, ἐξαπόλλυτο τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα. Κατάδηλόν ἐστιν ὅτι οἱ οἱ τῶν Ἑλλήνων, καὶ πλεῖστοι ἦσαν, τὴν Ἑλλάδα ἠτομόλησαν ὑπὲρ τῶν Περσῶν, ἀπώλιντο σχεδὸν διὰ τὴν ἱστορίαν. οὐδὲν πλέον ἐν τῷ κόσμῳ ἔπραξαν. Ἐξαιρῶ τοὺς Θεβαίους, χάριν ὀφείλοντας μεγάλῳ τινὶ ἀνδρὶ, τῷ Ἐπαμεινώνῳ, ὅστις ζῶν ἐξανέστηεν αὐτοὺς, ἀλλ' ἅμα αὐτοῦ θανάτος σκοτία αὐτοὺς κατέλαθεν. Ἡ μετὰ τῶν βαρβάρων συμμαχία ἀπέσπασεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἀνορθοθῆναι.

Οὐδὲν περιεργότερον τῆς τακτικῆς τῶν Ἑλλή-

νων ἐν Σαλαμίῃ καὶ Πλαταιαῖς. Ἀληθὴς ἀρχηγὸς δὲν φαίνεται. Ἐκαστος λαὸς ὑπάρχει ἐν τῇ τάξει αὐτοῦ. Ἐν μόνον σύνθημα ὑπάρχει, ἡ Ἑλλάς, ἣτις ὑπερίπταται ὑπὲρ πάντας. Ἀλλ' ὅμως δύνάταί τις νὰ εὕρῃ καὶ τὰ ἴγνη πολεμικῶν συμβουλίων ὡς ἐν τῇ Ἰλιάδι· καὶ τὰ συμβούλια ταῦτα ὑπακούονται. Αἱ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα μυριάδες ἀτάκτων Περσῶν ἐπιπίπτουσιν ἐν Πλαταιαῖς καθ' ἑκατοντακισχιλίων Ἑλλήνων. Ἐφέροντο ἐπὶ λείαν, ἀλλὰ συντρίβονται κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Τί ἄρα ἦν ἡ τάξις ἐκείνη δι' ἣς ἕκαστος Σπαρτιάτης εἶχε περὶ αὐτὸν ἐπτὰ εἰλωτας; Ἐχει τι τοῦτο τῆς τακτικῆς τῆς Ἰλιάδος.

Ἐν τούτοις, ἐν ταῖς περὶ μαχῶν ἀφηγήσειν ὁ Ἡρόδοτος οὐδαμῶς μιμεῖται τὸ ὁμηρικὸν ὕφος. Ὑπάρχουσιν ἤδη τινὲς τῶν ἀκριβῶν ἐκφράσεων τῶν πολεμικῶν ἀνδρῶν. Καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὕφους αὐτοῦ ὅτι συνωμίλουν μετὰ τῶν στρατιωτῶν, μετὰ τῶν ἀρχηγῶν. Ἐχει τὸ ὕφος, τὸν τόνον τῶν γεγονότων.

Τὸ γεννώμενον τῆς ἱστορίας πνεῦμα σύμπαν ὑπάρχει ἐν τῷ Ἡρόδοτῳ. Τούναντίον συμβαίνει ἐν τῷ Πλουτάρχῳ, ἐν ᾧ τὸ πνεῦμα τοῦτο ἐξαφανίζεται καταδαπανώμενον εἰς ἀνέκδοτα. Ἡ φράσις αὐτοῦ συμπλέκεται, περιπλέκεται διὰ ξένων προσαρτημάτων. Ἐν τῇ περιπλοκῇ ταύτῃ ἀπόλλυται, ἐξογκοῦται ὑπερμέτρως, ἀποβαίνει χιόνος τολύπη, ὥστε δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ. Ἡ ἱστορία καλύπτεται ὑπὸ τῆν φρασεολογίαν ἐν τῷ Πλουτάρχῳ. Ζῆ, βαδίξει, ἐπαισθητῆ ἐν πᾶσίν ἐστιν ἐν τῷ Ἡρόδοτῳ, καὶ ὅταν εἴ τις εἰς τὰς παραδόσεις καὶ τοῦ μύθους τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Θεσσαλῶν πλανᾶται.

Παρακολουθεῖς μέγαν ποταμὸν, ὅστις ἀπὸ τῶν πορρωτάτων τῆς Ἀσίας χωρῶν ὀρμώμενος κρύπτει τὰς πηγὰς αὐτοῦ, κυλινδᾷ πᾶν τὸ προστυχὸν, ἀποπλανᾶται καὶ διατέμνεται εἰς πλείστους ἐλιγμούς, καὶ πλήρης εἶτι τῶν ἀναμνήσεων ἅς συναποσύρει ἐκβάλλει ἡρόεμα εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα ἢν ἀδύνατον νὰ μὴ κατακλύσῃ καὶ νὰ μὴ ἐξαλείψῃ ἀπὸ τοῦ κόσμου. Τὸ θέαμα τοῦτο, ὅπερ τὸ πρῶτον ἔκτακτον ἦν μόνον, ὑψηλὸν ἀποβαίνει, ὅτε ὁ ἀσθενὴς ἀνορθοῦται κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ, ὁ μικρὸς κατὰ τοῦ πελωρίου, ἡ Ἑλλάς κατὰ τῆς Ἀνατολῆς.

Ἡ ἀμεροληψία τοῦ Ἡρόδοτου προσήγγιζε πρὸς ἀδιαφορίαν· ἀλλ' ὑποχωρεῖ τέλος κατὰ τὴν ὑπερτάτην ὥραν. Ἡ μαρμαρίνη ἐκείνη χεῖρ, ἣτις, ὡς ἡ εἰμαρμένη, ἀπεδέχετο ἐξ ἴσου πᾶν τὸ πρὸ αὐτῆς, πάλαι καὶ ἀναθερμαίνεται ἐξ ἀνθρωπίνου αἰσθήματος. Νομίζω ὅτι βλέπω μέγαν ἀνδριάντα μετ' ἀπαθῶν δαβαλῶν, μετ' ἀδυσωπῆτου ὄψεως, ὅστις ἐπὶ τῶν μεθωρίων τῶν δύο κόσμων ἀπαυδᾷ τέλος

ἐπὶ τῇ ἀκινήτῃ αὐτοῦ· ἐμφυχοῦται, ἀγέρωχον λαμβάνει βλέμμα, ἀνοίγει τὰ μαρμαρίνα αὐτοῦ χεῖλη καὶ δι' ἐνὸς ἡγεμονικοῦ νεύματος ποιεῖται τὴν διαφορὰν τοῦ Ἑλλήνος καὶ τοῦ Βαρβάρου. Οἱ μὲν δὲ Ἑλληνες καὶ οἱ Βάρβαροι.

Τὴν ὥραν ταύτην ἐνοῶ τί ἐνίσχυσε τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ, πῶς ἐδυνήθη νὰ πληροφορηθῆ ἐπὶ τόπου περὶ παντὸς ὅ,τι ἴγνη ἀφῆκεν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων, πῶς καὶ αὐτὸς ἐπετέλεσε τὸ τοῦ βαψφοδοῦ ἔργον· διότι δὲν ἐπρόκειτο δι' αὐτὸν νὰ εὕρῃ ἔγγραφα συνηθροισμένα ἐν βιβλιοθήκῃ. ἀλλ' ἔδει τὴν ἡχῶ τῶν παρεληλυθότων πραγμάτων νὰ συλλεξῆ ἐν τῇ συνομιλίᾳ τῶν ἀνθρώπων. Τούτου ἕνεκα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ ἐτήρησε τὸν τύπον τῆς δημοτικῆς ἀφηγήσεως· τούτου ἕνεκα τοσοῦτο συνεχῶς παρουσιάζεται ἐν τῇ σκηνῇ ἐπαναλαμβάνων ὅτι ἐπληροφορήθη περὶ ὧν ἀφηγεῖται. Ἡ μακρὰ αὕτη περιήγησις ἀνακαλύψων θὰ ἦτο ἀδύνατος, ἐὰν ὁ Ἡρόδοτος μὴ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ σκοποῦ, ὃν διέβλεπε καὶ πρὸς ὃν ἐχώρει διὰ μυρίων ἐλιγμῶν, τῆς συγκρούσεως δῆλον ὅτι τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἐπὶ τέλους τῆς νίκης τῆς Σαλαμίως καὶ τῶν Πλαταιῶν.

Ἀναχωρεῖ, κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ, ἀνευ προημελετημένου σχεδίου· ἀλλ' αἱ λέξεις αὐταὶ τῆς Σαλαμίως, τῶν Πλαταιῶν, τὰ τρόπαια ταῦτα, ὅπερ ἐπλήρουν τότε τὰ πνεύματα καὶ ἔμελλον τοσαύτας νὰ ἐμπνεύσωσι γενεάς, ζῶσιν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ. Ἡ πρώτη αὐτοῦ λέξις καταδεικνύει τὴν θέλησιν τοῦ νὰ μὴ ἀφήσῃ νὰ περιπέσωσιν εἰς λήθην αἱ μεγάλα πράξεις, ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστά ἐπιτελεσθέντα ἐν τοῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Βαρβάρων πολέμοις.

Ἐργα μεγάλα τε καὶ θαυμαστά, οὗτος ὁ πρῶτος λόγος καὶ πάραυτα φαίνεται ἐπιλανθάνομενος αὐτοῦ. Ἰσταται πρὸ παντὸς ἀντικειμένου, ὅπερ ἀπαντᾷ, ναῶν, παραδόσεων, φυσικῶν θαυμασίων· ἀρέσκειται παρατείνειν τὴν ἀφήγησιν ταύτην, χαράττων τὰ προπύλαια ἐκεῖνα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας. Γινώσκει ὅτι πάντα ταῦτα ἄγουσιν εἰς τὴν νίκην τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς καὶ ἡ χαρὰ μίᾳς ὅλης γενεᾶς ἀνθρώπων ἀκτινοβολεῖ ἐπὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ.

Ἐγκωμιάζεται ἡ τοῦ Ἡρόδοτου γαλήνη. Ἀλλὰ πῶς ἡδύνατο νὰ στερηθῆται τοιαύτης αὐτὸς ὁ γινώσκων ὅτι ἅπαν τὸ παρελθὸν ἔμελλε ν' ἀπολήξῃ εἰς τὸν θρίαμβον τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος; Οὐδέ τις ἀνὴρ ἑλληνικῆς φυλῆς ὁ μὴ ἔχων τότε τὸ συαίτημα τῆς ἀθανάτου δόξης τῶν μεθιόνων πολέμων, οἵτινες ἦσαν τὸ ἀντικείμενον τῶν συνδικλέσεων πάντων. Πῶς τὸ αἰσθητικὸν τούτου θὰ ἐστερεῖτο μό-

νος ὁ Ἡρόδοτος; Τοῦτο ἦν ἀδύνατον. Τὸ αἰσθητικὸν τοῦτο ἐξῆ ἐν αὐτῷ καὶ συνώδευεν αὐτὸν πανταχοῦ καὶ ἐν τοῖς ἀντικειμένοις, ἅπερ ἦσαν πρὸς τοῦτο τὰ μάλιστα ἄσχετα. Ἡ χαρὰ τοῦ νικηφόρου ἑλληνικοῦ κόσμου ἀκτινοβολεῖ παρ' Ἡρόδοτον καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀδύτοις τῶν ναῶν Αἰγύπτου καὶ Περσίας.

Ποία λύπη ἡδύνατο νὰ καταλάβῃ Ἑλληνα, ἀφηγούμενον τοὺς παρελθόντας αἰῶνας, ὅτε ἐγίνωσκεν ὅτι οἱ αἰῶνες οὗτοι ἀπέληγον εἰς τὸν θρίαμβον τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς; Ὁ Ἡρόδοτος εὐρέθη καθ' ἡν ὥραν εἶτι τὰ πάντα ἐπλήρου ἡ ἀγαλλίασις ἐκείνης τῆς νίκης. Ἡδυνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἱστορίαν γαλήνην, ἣτις οὐδέποτε πλέον ἀνευρέθη ἐν τῷ κόσμῳ. Φαντάζομαι ὅτι εὐχερὲς τὸ εἶναι ἀμερόληπτον πρὸς τοὺς ἡττηθέντας· ποῖον λόγον ἐξέψεως ἢ ὀργῆς ἡδύνατο ἑλλην ἱστορικὸς νὰ ἔχῃ κατὰ Δαρείου ἢ Ξέρξου ἢ Μαρδονίου, οἵτινες ἔδωκαν τῇ φυλῇ αὐτοῦ λαμπρὰν εὐκαιρίαν γεννήσεως καὶ παραστάσεως ἐν τῷ κόσμῳ; Οὐδὲν μῖσος εὐρηται παρ' Ἡρόδοτον οὔτε πολιτικὸν οὔτε θρησκευτικόν. Ἐστὶ ψυχὴ εὐτυχῆς, διότι ἀφηγεῖται εὐτυχῆ γεγονότα.

Φρονῶ ὅτι ψυχὴ ἦτις ἐν τεταραγμένοις καιροῖς ἀνάγκην ἔχει ν' ἀνεύρῃ τὴν ἰσορροπίαν οὐδὲν κάλλιον νὰ πράξῃ δύναται, ἢ ν' ἀναδράμῃ εἰς τὸν βυθὸν τῶν ἱστοριῶν τοῦ Ἡρόδοτου. Ἐὰν ἡ ψυχὴ αὕτη ἦν αἰκνὴ νὰ συμμορφωθῆ ἐπὶ μικρὸν πρὸς τοῦτον, ἀνευρίσκει τὴν θεραπείαν αὐτῆς. Οὐδεμία φιλοσοφία δύναται νὰ παραγάγῃ τὴν εἰρήνην, ἢν παρέχει τὸ θέαμα ἡρωϊκῶν ἔργων ἀμερολήπτως ἀντανακλώμενον ἐν ἀθανάτῳ διανοίᾳ.

Παρὰ τοῖς συγχρόνοις ἡμῶν τὸ φυλετικὸν αἰσθητικὸν παράγει τὸ μῖσος ἢ τοῦλάχιστον τὴν ἀντιπάθειαν. Ἐν τῷ Ἡρόδοτῳ οὐδὲν τοιοῦτον ὑπάρχει. Οὐδεμία σφοδρὰ ὑπάρχει κατὰ τῶν ξένων λέξις. Ἀρκεῖται ὀνομάζων αὐτοὺς Βαρβάρους. Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἀντιπαθειῶν, τὸ μέγα ἐκεῖνο ἀμερόληπτον βλέμμα ἐπὶ πασῶν τῶν ἀνθρωπίνων φυλῶν ἐκπλήσσει τὸ πρῶτον. Ἀλλ' ἐν τῇ ἀμεροληψίᾳ ταύτῃ ὑπάρχει τηλικαύτη πολυπραγμοσύνη πνεύματος, τοσοῦτον ἐπίμονος πόθος τοῦ ἰδεῖν καὶ γνῶναι τὸ ἀληθές, ὥστε αἰσθάνεσαι τὴν ἀνάγκην τοῦ ἀσπαρθῆναι αὐτόν.

Παραδέχομαι ὅτι ὑπάρχει ἐν τούτῳ καὶ τὸ αἰσθητικὸν τοῦ παιδός, ὅστις μετὰ τῆς αὐτῆς σπουδαιότητος βλέπει τὴν χλόην τοῦ ἄγρου καὶ τὴν ὄρν, τὸν νᾶνον καὶ τὸν γίγαντα. Ἀλλ' ἡ ἀθωότης αὕτη τοῦ πνεύματος, ἣτις ἐξεγείρεται ἐν παντὶ, ἔπαξ μόνον εὐερέθη. Ὁ Ἡρόδοτος θεωρεῖ μετὰ τῆς αὐτῆς ἐκπλήξεως τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν, θεὸν καὶ σκώληκα. Πάντα δι' αὐτόν εἰσι μεγάλα καὶ εἰς πάντα δίδει τὸ μεγαλεῖον.

Ὅταν παραβάλληται πρὸς τὸν Ἡρόδοτον ὁ Φροασσορ, δεόν νὰ μὴ λητμονῆται ὅτι οὗτος εἶχε ν' ἀφηγηθῆ φρικαλέους πολέμους, τὰς ἥττας τῶν δημοφύλων αὐτῷ, τὰς δηώσεις τῶν ἀτάκτων. Ἀλλὰ τί κοινὸν ἢ Κρετῦ καὶ ἡ Ἀζιγκοῦρ ἔχουσι μετὰ τῆς Σαλαμίως, τῶν Πλαταιῶν καὶ τῆς Μυκάλης; Ἐν μέτῳ τῶν συμφορῶν ἐκείνων ὁ γάλλος χρονογράφος διατελεῖ ἀπαθῆς· εἶναι ἀπλοῦς ζωγράφος· ἀπολαύει τοῦ θεάματος τῶν σφαγῶν· ἐπιζητεῖ τὴν χροιάν, αὕτη δὲ παραμυθεῖ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσιν.

Τοῦτο τὸ ἀντίθετόν ἐστι τοῦ Ἡρόδοτου, ὅστις ἐπὶ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ τὸ φῶς προχέει τῶν Θεριπολῶν.

II ΚΟΜΗ ΤΟΥ ΗΜΕΤΕΡΟΥ ΚΑΗΡΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε ἀριθ. 6).

Ἄλλ' ὅσῳ καὶ ἂν ἐξηκολούθει παρὰ τῷ ἡμέτερῳ κλήρῳ ἡ χρῆσις τῆς παπαλήθρας μέχρι τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος καὶ εἶτι βραδύτερον, δὲν δυνάμεθα ἐν τούτοις νὰ συμπεράνωμεν ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ νῦν παρὰ τε τοῖς μοναχοῖς καὶ τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἐπικρατούσα συνήθεια τοῦ βαθέως κομᾶν εἶναι μεταγενεστέρα τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινπόλεως. Διότι ἡ κομοτροφία οὐδόλως ἐστὶν ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν παπαλήθραν, δύναται δὲ νὰ συνυπάρχωσιν ἀμφοτέραι, ὡς καὶ πράγματι συνυπῆρχον παρὰ τοῖς ἐν Καλλιτικῇ ἀναγνώστῃσι, οὓς παρὰ τὴν διάταξιν τῆς βωμιαϊκῆς Ἐκκλησίας ἐνεργούντας ἐπέτιμησε, καθὰ προείρηται, ἡ ἐν Τολέδῳ Σύνοδος. Ὅτι δὲ κατὰ τὸν δέκατον τέταρτον καὶ δέκατον πέμπτον αἰῶνα ἡ μακρὰ κόμη ἦν ἤδη ἐν γενικῇ χρῆσει παρὰ τοῖς ἡμέτεροις, μαρτυροῦσιν αἱ ἐκ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης περιωθεῖσαι ἡμῖν εἰκόνας¹, ἐν αἷς μοναχοὶ τε καὶ κληρικοὶ ζωγραφοῦνται κομῶντες καθάπερ καὶ οἱ νῦν. Ἀλλ' οὔτε προγενέστερον τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος καθ' ἃς ἡδυνήθημεν νὰ συλλέξωμεν μαρτυρίας τίθεμεν ἡμεῖς τὸ ἔθος τοῦτο. Ὁ κς' κανὼν τῆς πενθέκτης καὶ ὁ ις' τῆς ἐβδόμης οἰκουμηνικῆς Συνόδου ἀπαγορεύοντες τοῖς ἐκ τοῦ κλήρου πᾶσαν περὶ τὴν ἐνδυμασίαν ἐπιτίθουσιν καὶ καλλωπισμὸν, οὐδένα

1) Εἰκόνας τοιαύτας τοῦ μὲν δεκάτου τέταρτου αἰῶνος εἶδομεν τὴν εἰκόνα Θεοδώρου τοῦ Μετοχίτου (+1332) τοῦ κτίτορος καὶ ἡγουμένου τῆς Μονῆς τῆς Χώρας (Καχριε τζαμισί), ἀντιγραφείσαν ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Ὀρφανουδάκη, τοῦ δὲ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος τὰς εἰκόνας Θεοδώρου τοῦ Γαζῆ, Χαλκοκονδύλη καὶ ἄλλων, ὑπὸ τοῦ φιλομούσου ὁμογενοῦς κ. Α. Καραθεοδωρῆ, δωρηθείσας τῷ ἐνταῦθα Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ.

λόγον ποιοῦνται περὶ τῆς κόμης καὶ τῆς περὶ ταύτην ἐπιτηδεύσεως. Οἱ τὸν λοιπὸν ἐξωτερικὸν καλλωπισμὸν περὶ πολλοῦ ποιοῦμενοι βεβαίως θὰ ἐπετηδεύουν καὶ θὰ ἐκαλλωπίζον καὶ τὴν κόμην, εἰς ἔτρεπον τοιαύτην. Πῶς δὲ οἱ Πατέρες τῆς αὐτῆς πενθέκτης Συνόδου θὰ ἐτόλμων νὰ κατακρίνωσιν ἐν μὲν τῷ μβ' κανόνι τοὺς κομῶντας ἐρημίτας, ἐν δὲ τῷ ιηζ' τοὺς ἐκ τῶν λαϊκῶν τὴν κόμην ποικιλοτρόπως ἐπιτηδεύοντας καὶ καλλωπίζοντας, εἰς αὐτοὺς οἱ ἐκ τοῦ κλήρου ἐκόμισαν; Ὅτι δὲ μάλιστα φαίνεται ἐπικυροῦν τὴν μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἑλλειψιν τῆς μακρᾶς κόμης τοῦ ἡμετέρου κλήρου, ἐστὶν ἡ εἰς τὸν προμνημονευθέντα ιηζ' τῆς πενθέκτης Συνόδου κανὸνα ἐρμηνεία τοῦ Ζωναρᾶ (1118), ἐν ᾗ περιγράφων οὗτος τὴν τῶν συγχρόνων αὐτῷ λαϊκῶν περὶ τὴν κόμην καὶ τὸν πώγωννα θηλυπρέπειαν, ὁδύρεται μόνον τὴν ἀδιαφορίαν τῶν τότε προϊσταμένων τῆς Ἐκκλησίας, ἐν ᾗ, εἰς καὶ οἱ κληρικοὶ ἔτρεπον μακρὰν κόμην, βεβαίως θὰ κατηγορεῖ αὐτοὺς οὐ μόνον ὡς ἀδιαφοροῦντας, ἀλλὰ καὶ ὡς αἰτίους γινομένους τοῦ κακοῦ διὰ τοῦ ἑαυτῶν παραδείγματος. Πρὸς πίστωσιν δὲ τῶν λεγομένων καὶ πρὸς καταδείξιν τῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τοῦς πλείστους τῶν κοσμικῶν κατεχούσης παραδόξου θηλυπρεπείας προσάγομεν αὐτὸν τὸν Ζωναρᾶν μετ' οὐ μετρίως πρὸς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὀρθοπειρίας ἅμα καὶ καλλιπείας λέγοντα τάδε: «Οἱ μὲν θεοὶ Πατέρες ἐκεῖνοι τοῦ δι' ἐμπλοκῆς εὐθετίζου καὶ διασκευάζου τὰς κόμας ἐμνήσθησαν· οὐδὲν γὰρ ἕτερον τότε περὶ τὴν κόμην τίσιν, ὡς εἶπε, περιείργαστο, οἷα νῦν τοῖς τριχοβάπτταις καὶ τριχοπλάξταις περιεργάζεται, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενοις κομᾶν καὶ γυναικῶδες τρέφειν βοστρύχους μέχρι ζωστήρος καθιεμένους, εἰ δυνατόν. Τοῦτο δὲ οὐκ ἐκ μόνου τοῦ μὴ κείρειν τῆς κόμης τὸ περιττὸν σφισιν ἐπιτηδεύεται, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ σίδηρον ἀναβαίνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, καὶ ἅπαν τὸ τὴν κόμην τρέφειν αὐτοῖς περὶ τοὺς καὶ βαθεῖαν ποιεῖν περιεργαστάται. Πλάττονται τε σφισιν αἱ κόμας, καλὰ μοῖς συνδουμέναι, ἵν' αὐταῖς οὐλότης προσγίνηται, καὶ βάπτονται δὲ, ἵν' εἴεν ξανθαὶ καὶ χρυσίζουσαι. Οἱ δὲ καὶ ὕδατι τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ποιοῦντες διάβροχον εὐλθερεῖσθαι ταύτην ἐν ἀκμῇ θέρους ἀνέχονται, ἵν' αὐτοῖς τὸ μέλαν μεταβληθῆι τὸ τῶν τριχῶν. Εἰσὶ δ' οἱ καὶ νόθους πλοκάμους περιτιθέασιν ἑαυτοῖς, τὴν ἐγγενῆ τε καὶ ξυμφυτῆ ζυρώμενοι τρίχωσιν. Καὶ ἡ μὲν κόμη νῦν οὕτω τοῖς πλείστοις εὐθετίζεται τε καὶ διασκευάζεται· ἅπαν δὲ τούναντιον περὶ τὸν πώγωννα διαπράττεται. Οἷς μὲν γὰρ ἄρτι τὸ νεοτῆσιον ἄθος φύεται, ξυρᾶται αὐτίκα, ἵνα μὴ εἰς ἴουλον

καταστῆ, ἀλλὰ λειότης αὐτῶν ἐπιπρέπη ταῖς ὄψεσι, καὶ οἷον εἰπεῖν, γυναικίζοντό τε καὶ μαλακίζοντο. Οἷς δὲ προήκων ὁ χρόνος κατὰ συστήματα σχεδὸν ποιεῖ τὰς τρίχας τοῦ πώγωνος φύεσθαι, ἵνα μὴ τὴν ὑπὲρ τὴν φέρουσαν καθιεμένην, οὔτοι ἀπέχωνται μὲν ξυροῦ, κεράμου δὲ τι θραῦσμα ἄνθραξιν ἐκπυρούμενον τῇ ὑπὲρ τὴν προτφύρουσι καὶ τούτω τοῦ πώγωνος ἅπαν ἐκτεφροῦσι τὸ αἰωρούμενον· λείπεται δὲ τοσοῦτον, ὡς δοκεῖν ἄρτι τὸν ἴουλον φύεσθαι, καὶ τοὺς εἰς ἄνδρας ἤδη τελευτᾶντας νεανίσκους εὐκρίναι πρώτοις ὑπὲρ τῆς. Ταῦτα δὲ οὐ τοῖς τυχοῦσι μόνον ἐπιτηδεύεται, ἀλλὰ καὶ τοῖς ὑπερλίαν αὐτοῖς. Ὅθεν κατενεχθὲν τὸ κακὸν ἐγένετο πάνδημον, καὶ ὡς τι νόσημα ἐνσκήψαν τοῖς χριστιανῶσι πάντας σχεδὸν ἐπιβόσκειται· καὶ ταῦτα τοῦ μὲν θεοῦ καὶ παλαιστάτου θεσμοῦ ἐν τῷ Δευτερονομίῳ λέγοντος· Οὐ ποιήσετε σισὴν ἐκ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς ὑμῶν· τοῦ δὲ μεγάλου Παύλου, Ἄνθρωπος ἐὰν κομᾶ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστὶ, λέγοντος. Οἱ μὲν οὖν τῆς Συνόδου Πατέρες τοὺς ἅπαν εἰρήκασιν ἅνω ποιοῦντας ἐπιτιμῶσι πατρικῶς καὶ ἀφορισμῶ ὑποβάλλουσιν· οἱ δὲ νῦν Πατέρες τοὺς τὰ ἀπρηθμημένα ποιοῦντας περὶ τὴν κόμην τε καὶ τὸν πώγωννα, καὶ ἔτι μᾶλλον ἀσχημονοῦντας, καὶ οὕτως εἰσιόντας ἐν ταῖς ἐκκλησιαῖς οὐ μόνον ἀνεπιτιμῆτους εἶσιν, ἀλλὰ καὶ εὐλογοῦσι, καὶ τῶν ἀγιασμάτων αὐτοῖς μεταλαθεῖν αὐτῶν βουλομένοις, βαθαί τῆς ἀτοπίας, μεταδιδόσιν· καὶ ὁ κωλύων ταῦτα οὐδεὶς· οὐ πατριάρχης, οὐκ ἄλλοι ἄρχιερεῖς, οὐ μοναχοί, ὅς ὡς πατράσι χρῶνται πνευματικοῖς οἱ οὕτως ἀσχημονοῦντες».

Ἡ ἐν τοιαύτῃ δὲ περιστάσει σιωπῇ αὕτη τοῦ Ζωναρᾶ φαίνεται ἡμῖν οὕτω σπουδαία ἀποδείξις τῆς ἑλλείψεως τῆς μακρᾶς κόμης τῶν ἡμετέρων κληρικῶν τε καὶ μοναχῶν μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος, ὥστε θεωροῦμεν αὐτὴν ἰσχυροτέρην ἐτέρας μαρτυρίας ἀπὸ τοῦ ἐνδεκάτου μὲν αἰῶνος προσερχομένης, κατὰ τὸ φαινόμενον δὲ τὸ ἐναντίον ἀποδεικνυσούσης τῶν λεγομένων ἡμῶν. Ἐν τῷ γνωστῷ δηλ. λιβέλλῳ, ἐν ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Κηρουλαρίου (1053) οἱ τοῦ πάπα ἀπεσταλμένοι ἔρριψαν ἐπὶ τῆς ἀγίας τραπέζης, πρὸς πολλὰς ἄλλαις κατὰ τῶν ἡμετέρων κατηγορίας λέγονται καὶ τάδε· «Τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ πώγωνος ὡς οἱ Ναζωρηνοὶ (= Ναζιραῖοι) τρέφοντες, τοὺς τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς κείροντας καὶ κατὰ τὴν διατάξιν τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τοὺς πώγωννας ξυρίζοντας εἰς τὴν κοινωνίαν οὐ καταδέχονται». Καὶ δύναται μὲν τις ἐκ πρώτης ὄψεως νὰ ἐκλάβῃ ὡς ζωγραφουμένην ἐνταῦθα τὴν νῦν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν, ἀλλ' ἐὰν ἀναλογισθῶμεν ἐνθὲν μὲν τὴν δι' ὄλου τοῦ λιβέλλου διήκουσαν

ἐμπάθειαν καὶ πικρίαν καὶ ὑπερβολὴν τῶν ταῦτα λεγόντων, ἐνθὲν δὲ τὸν προδιαγραφέντα ἤδη τύπον τῆς κουρᾶς τοῦ ἡμετέρου κλήρου καὶ τοῦ τῶν Λατίνων, ὅτι δηλαδὴ οὗτοι μὲν ἐκτὸς μικρᾶς στεφάνης τὴν ὅλην κεφαλὴν ἐξυροῦντο, οἱ δὲ ἡμετέροι τούναντιον μικρὸν μόνον τῆς κορυφῆς μέρος ξυροῦντες τᾶλλα δὲν ἐκείροντο, ἀλλ' ὡς εὐπρεπέστερον συμμετρῶς ἔκοπτον τὴν κόμην, εἰς, λέγω, λαβόμεν ὑπ' ὄψιν ταῦτα, ἡ μαρτυρία ἐκείνη ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν αὐτῆς. Ἄλλως ἔχει τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς ἐτέραν μαρτυρίαν μεταγενεστέρην τῆς δωδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, καὶ ἐμπεριεχομένην ἐν τινι πραγματείᾳ περὶ τῶν κακῶν ἐθίμων τῶν Ἑλλήνων, (tractatu de Graecorum malis consuetudinibus, ἐκδοθεῖσα ἐν Ἰγγοσταδ τῷ 1616 ὑπὸ Πέτρου Στευαρτίου ἐν ταῖς πρὸς Μανουὴλ Καλέξαν σημειώσεσιν αὐτοῦ), ἐνθα λέγεται: Graeci nequaquam venerantes praecipium apostolicum illud (1, Κορ. ια', 14), omnes cum maximo studio incrementis capillorum operam praestant. Hujus lapsus clerici maxime rei sunt et etiam monachi, quos nullo modo decet nutrire. In coronae modum, sicut regula praecipit, tonsuram capillorum non faciunt, sed pæne ut mulieres in fronte dividendo discriminant, servatis undique capillis, ut colla nuda et aurium cartilagine protegant· ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον· οἱ Ἕλληνας οὐδόλως σεβόμενοι τὸ ἀποστολικὸν ἐκεῖνο παράγγελμα (1, Κορ. ια', 14) πάντες μετὰ μεγίστης σπουδῆς φροντίζουσι περὶ τῆς τῶν τριχῶν ἀξίσεως. Διὰ τὸ σφάλμα τοῦτο μάλιστα ἐνέχονται οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ μοναχοὶ αὐτοί, οἵτινες οὐδόλως πρέπει νὰ κομῶσιν. Ὡς στεφάνην, καθὰ ὁ κανὼν ἐντέλλεται, δὲν ποιοῦσι τὴν τῶν τριχῶν κουρᾶν, ἀλλὰ σχεδὸν ὡς γυναῖκες ἐν τῷ μετώπῳ διαιροῦντες χωρίζουσι, διατηροῦντες πανταχόθεν τὰς τρίχας, ἵνα σκεπάσωσι τὰ γυμνὰ τοῦ τραχήλου καὶ τοὺς γόναρους τῶν ὤτων.

Ἄλλ' ἐὰν μέχρι τοῦ δωδεκάτου αἰῶνος ἡ συνήθεια αὕτη δὲν ἦτο ἐν γρήσει, τούναντιον δὲ καὶ συνοδικῶς κανόνισ ἀπηγορεύετο, πῶς μετὰ ταῦτα εἰσῆλθῃ; Ἐκ πρώτης ὄψεως ἡδύνατό τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἐκ τῶν λαϊκῶν παρελαθον τὸ ἔθος τοῦτο οἱ μοναχοὶ καὶ κληρικοὶ, ἀφ' οὗ κατὰ τὰ λεγόμενα τοῦ Ζωναρᾶ οἱ πλείστοι τῶν λαϊκῶν ἐκόμισαν γυναικῶδες· ἢ ὅτι μετὰ τὴν ὑπὸ Λατίνων ἄλλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1204) καὶ τὰς πολλὰς κατὰ τῶν ἡμετέρων βίαιοπραγίας ἡ πολλὴ πρὸς ἐκείνους ἀντιπάθεια εἰσῆγαγε τὸ ἔθος τοῦτο πρὸς μείζονα διάκτισιν ἀπὸ τοῦ δυτικῶν κλήρου. Ἄλλ' ἡμεῖς νομίζομεν, ὅτι ἡ ἀρχὴ τοῦ πρᾶγματος ζητητέα ἀλλαχού. Διὲ ἤδη ἐμνημονεύσαμεν τοῦ

μβ' κανόνος τῆς πενθέκτης Συνόδου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀναφερομένων ἐρημιτῶν κομῶντων, οὓς ἡ ἐν λόγῳ Σύνοδος ἀπελάυνεσθαι τῶν πόλεων ὀρίζει. Οἱ μακρὰν τῶν πόλεων καὶ τῶν μοναστηρίων αὐτῶν ἐν ταῖς ἐρημίαις κατ' ἰδίαν ζῶντες ἀσκηταὶ οὗτοι εἴτε μὴ θέλοντες μὴδ' ὄπισσιν νὰ μεταβάλλωσι τὸν κατὰ φύσιν ἔξω ἄνθρωπον, εἴτε πιθανώτερον, μιμούμενοι τοὺς Ναζιραῖους, καὶ αὐτοὶ ὡς τῷ Θεῷ ἀφιερωμένοι δὲν ἐκείροντο τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων ἐρημιτῶν καὶ ἄλλοι μὲν, μάλιστα δὲ ἐν τῷ Ἀγιωνύμφῳ Ὅρει ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἦν ὑπέρμετρος. Ἐπειδὴ δὲ διήγον βίον αὐστηρότερον τῶν μοναχῶν, ἐχρητίμευον αὐτοῖς ὡς πρότυπα ἀπομιμήσεως, ὅπως καὶ οὗτοι τῷ ἐν κόσμῳ κλήρῳ. Οὕτω δὲ παρελαθον βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον τὸ ἔθος τῆς μακρᾶς κόμης ἀπὸ μὲν τῶν ἐρημιτῶν οἱ μοναχοί, ἀπὸ τούτων δὲ οἱ κληρικοὶ, καὶ τοσοῦτω εὐκολώτερον, ὅσω πρὸς τοῦτο εἶχον οὐ μόνον τοὺς Ναζιραῖους τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὧν κατὰ τὴν τῷ Θεῷ ἀφιέρωσιν οὐδόλως διέφερον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα, ὅστις, ὡς Ναζιραῖος πάντως ἀνέκαθεν ζωγραφεῖται φέρων μακρὰν κόμην.

Ταῦτα μὲν ἡμεῖς καθ' ἃς ἔχομεν προγεύρους μαρτυρίας. Ἐὰν δὲ τις πλείονας καὶ θετικώτερας ἔχων μαρτυρίας εὐαρεστηθῇ ἢ τὸ ἐναντίον νὰ ἀποδείξῃ, ἢ διορθώσῃ νὰ ἐπενέγκῃ ἐπὶ τῶν λεγομένων ἡμῶν, προθύμως θέλομεν μεταβληθῆ, φρονούντες ὅτι οὐχὶ ἡμεῖς τῆς ἱστορίας κυριεύομεν, ἀλλ' ἡ ἱστορία ἡμῶν. B. A.

ΑΔΙ-ΓΡΑΝΘ.

Ἡ Ἀδι-Γρανθ ὀνομάζεται ἡ ἱερὰ βίβλος ἡ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη τῶν Σιχ, ἀποτελούσα ὀγκωδέστατον τόμον, ὃ ὅποσος περιέχει ὕμνους καὶ ἄλλα ἄσματα, συγγραφέντα ὑπὸ τοῦ Νανὰ, ὅστις ἐστὶν ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας ταύτης, καὶ ὑπὸ ἄλλων διαφόρων ἁγίων καὶ θρησκευτικῶν ἀναμορφωτῶν. Ὁ κατάλογος τοῦ κανόνος τῆς θρησκείας τῶν Σιχ περιέχει καὶ ἄλλο ὅμοιον τούτου σύγγραμμα ἐπιγραφόμενον ἡ Βίβλος τοῦ Δεκάτου Βασιλέως, ὅπερ συλλέξας συνέταξεν ὁ δέκατος καὶ

1) The Adi Granth ἡ ἡ ἱερὰ Γραφή τῶν Σιχ μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ ἀρχετύπου Γκουμουρχὶ μετὰ εἰσαγωγικοῦ δοκιμίου ὑπὸ τοῦ D^o Ernest Trumpp, βασιλικῶ καθηγητοῦ τῶν ἀνατολικῶν γλωσσῶν ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Μονάχου, μέλους τῆς βασιλικῆς Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν. Τῇ διαταγῇ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἰνδικῆς ὑπουργοῦ ἐν Λονδίῳ, τύποις Allen et Co καὶ Trübner et Co.

τελευταίος Γκουρού, ἦτοι πνευματικὸς ἀρχηγός, καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ ὀπαδοὶ τῆς θρησκείας ταύτης τῆς εἰρήνης ἔνεκα θρησκευτικοῦ καταδιωγμοῦ ἀπέβησαν φυλὴ πολεμιστῶν. Περὶ τοῦ πρώτου μόνον τῶν συγγραμμάτων τούτων ποιησόμεθα τὸν λόγον ἐναυθῶ. Πολλὰς συνεχεῖς ἀλλοιώσεις υπέστη ἡ θρησκεία ἐν Ἰνδικῇ, αἱ δὲ νεώτεραι αὐτῆς τροποποιήσεις μετέχουσι μικρόν τι τοῦ πνεύματος τῆς διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων· αἰρέσεις νέαι διεδέχοντο ἀλλήλας, τινὲς μὲν τούτων ἐβρίζοβόλησαν, ἐπειδὴ ὁμοῦ πᾶσαι σχεδὸν μετέχουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τῆς κοινῆς Ἰνδικῆς ονοματολογίας καὶ τῶν ἐθίμων, μεγίστη δὲ μείνει ἐν αὐταῖς τάσις πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὰ ἀρχαῖα δόγματα. Καὶ αὐτὴ ἐστὶ ἡ θρησκεία τῶν Σικ καίπερ βαθία καταλιποῦσα ἴχνη εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου εὐρίσκεται κατὰ τὸν D' Trumpp « ἐν παρακμῇ καὶ ταχέως ἀπεβήσεται ἱστορικὴ μόνον ». Ὁ Νανὰκ, ὁ ἰδρυτὴς τῆς θρησκείας καὶ πρῶτος Γκουρού, ἐγεννήθη ἐν ἔτει 1469 μ. Χ. Ἐπὶ 100 ἢ 150 ἔτη πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μέγας θρησκευτικὸς ἀναβρασμὸς συνετάραττε τὴν Ἰνδικήν. Πολλοὶ ἠγέρθησαν ἀναμορφωταὶ σκοποῦντες τὴν κατάλυσιν τῆς εἰδωλολατρίας καὶ τῶν παχυλῶν τελετῶν τῆς ἐθνικῆς τοῦ τόπου λατρίας· ἀναγάγων δὲ τὴν τῶν ἀνθρώπων διάνοιαν εἰς δοξασίαν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον προσεγγίζουσαν εἰς τὴν καθαρότητα τῆς πίστεως, ἦτις ἐν μόνον ὑπέρτατον ὄν ἀναγνωρίζει. Μεταξὺ τῶν διαφόρων τούτων κηρυγμάτων μᾶλλον αἶσιον σημειώσεως ἐστὶ τὸ κήρυγμα Κεμπέρ τοῦ ὕφαντοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ὁ ἰδρυτὴς θρησκείας ἀριθμούσης καὶ νῦν ἐστὶ πολλοὺς ὀπαδοὺς. Ἐτι δὲ μᾶλλον ἀξιοσημειώτος ἐστὶν ὁ ἀνὴρ διὰ τὴν ἔμμεσον ἐπιβρόην, ἣν ἐξήσκησε τὸ κήρυγμα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιπῶν αἰρέσεων, ἡ ὡς ἀρχηγέτης δόγματος. Τὰ συγγραμματα αὐτοῦ κατέκτων τὰς πεποιθήσεις καὶ ἠναπτον τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ Νανὰκ, ἡ δὲ ἐθνικὴ τῶν Σικ θρησκεία κατὰ μέγα μέρος ὀφείλει τὰς ἀρχὰς αὐτῆς τῇ διδασκαλίᾳ ταύτη. Ὅλίγα γινώσκωμεν περὶ τοῦ βίου τοῦ Νανὰκ, καίτοι δὲ ἔχει ὄνομα Μουσουλμανικόν, ἀμφίβολον ὁμοῦ φαίνεται ὅτι ἦτο μουσουλμάνος. Ἐν τῷ συγγραμμάτι αὐτοῦ φαίνεται μὲν γνωρίζων τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰσλάμ, ἀλλὰ προφανῶς καταφαίνεται ἐν αὐτῷ ὅτι ἐγνώριζε καλλίτερον τὰ τῶν Ἰνδικῶν θρησκευτικῶν γραμμάτων. Ὁ Νανὰκ ἀνῆκεν εἰς τὴν ἐμπορικὴν τῆς κοινωνίας τάξιν, ἣν δὲ ὁ ἀνὴρ ἐμβριθῆς καὶ σύννομος, ἀποτυχὼν ἐν τῷ ἐμπορικῷ σταδίῳ ἐπεδόθη ὅλος εἰς τὸ κήρυγμα τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Κατὰ φυσικὸν λόγον οἱ ἀκόλουθοι αὐτοῦ ἀποδίδουσι τὴν ἐπιστροφὴν ταύτην εἰς θεῖαν ἀποκαλύψιν ὁδηγὸν ἐν τῷ κήρυγματι αὐτοῦ

εἶχε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κεμπέρ· πολλὰ τῶν γραμμάτων αὐτοῦ κηρυγμάτων ἐν τοῖς ἐξῆς ἐσωματοποιήθησαν ἐν τῇ Γράνθ, ὅσα ὑπάρχει καθ' ἡμᾶς. Ὁ πρῶτος λόγος δι' ἐν τὰ συγγραμματα τοῦ Κεμπέρ τούτου ἐπέδωκαν τοσοῦτον ἦν ὅτι ἐγράψαν εἰς τὴν δημόδιον τῆς χώρας γλώσσαν. Ὁ Νανὰκ ἠκολούθησε τὸ αὐτὸ παράδειγμα. Οὕτως ἡ Γράνθ ἐστὶ πολῦτιμος, διότι ὑπάρχει μνημεῖον τῆς γλώσσης τῶν χρόνων καθ' οὓς οἱ ὕμνοι οὗτοι ἐποιήθησαν.

Ἡ θεμελιώδης διδασκαλία τοῦ Νανὰκ ὡς καὶ ἡ τοῦ προηγμένου αὐτοῦ Κεμπέρ ἐστὶν τὸ ἐνιαυτὸν τῆς θεότητος ἐν τῷ ὑπερτάτῳ ὄντι. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐπαναλαμβάνεται ἐν ἀτελευτήτῳ ποικίλῃ ἐκφράσεων.

« Πῶς δ' ὀνομάσω τὸν δεύτερον; οὐδεὶς ἕτερος ὑπάρχει.

« Ἐν παντὶ Εἰς μόνος ὑπάρχει — ἄσπιλος Εἰς ».

Παρακατιῶν περὶ τῶν Μουσουλμάνων καὶ Ἰνδῶν τὸν λόγον ποιούμενος, λέγει.

« Δύο μὲν εἰσὶν αἱ ἑδοί, ἀλλ' εἷς μόνος ὁ Κύριος ».

Τὸ ὑπέρτατον τοῦτο ὄν πολυωνύμως ἀναφέρεται διὰ ποικίλων ὀνομάτων ληφθέντων ἐκ τῆς Ἰνδικῆς μυθολογίας· καὶ τὸ ὑποτονθεύειν δὲ μόνον τὸ ὄνομα αὐτὸ ὡς μεγίστη εὐσέβεια κρίνεται. Ὁ Γκουρού ἡ δὲ πνευματικὸς τῆς αἰρέσεως ἀρχηγὸς τοσοῦτου μεγάλου ἀπολαύει σεβασμοῦ, ὥστε κατήντησε παραπλήσιόν τι ἡμικαποθεωθέντος μεγάλου ἀρχιερέως. Ἐὰν δὲ δὲν ἐκόπτετο ἀποτόμος ἡ τῆς διδοχῆς σειρά, πιθανώτατα ὁ Γκουρού ἤθελε καταλάβει τὴν θέσιν αὐτῆς τῆς θεότητος. Οἱ χυδαῖοι καὶ ὅσοι δὲν ἔτυχον παιδείας, ἀδυνατοῦντες νὰ συλλάβωσι τὴν ἀφηρημένην ἰδέαν ἐνδὸς ὑπερτάτου ὄντος, εἶχον ἀνάγκην προσωποποιήσεώς τινος, αἱ δὲ καρδίαι αὐτῶν φυσικῶς ἐστράφησαν πρὸς τὸν Γκουρού· ὀφθούσῳ ὁμοῦ ἐξέλιπεν ὁ προσωπικὸς οὗτος εἶς, οἱ ἐκ τοῦ ἀπλοῦ λαοῦ ἔπλασαν ἕκαστος θεὸν ἀνάλογον τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν ἀναγκῶν αὐτῶν.

Ἀδύνατον ἐντὸς τοῦ στενοῦ τῶν ὀρίων τοῦ παρόντος ἄρθρου νὰ ἐκθέσωμεν πᾶν ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ἀκριβῆ εἰκόνα τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου τούτου, ὑπερ ἐξεδόθη εἰς 4ον καὶ οὐτίνος οἱ ὕμνοι καὶ αἱ σημειώσεις μόνον κατέχουσιν 700 ὡς ἔγγιστα σελίδας λεπτῶν γραμμάτων. Ἐκλέξαντες παραθέτομεν ὡς δείγμα δύο τῶν ὕμνων τούτων τῶν εὐκρινεστέρων καὶ εὐκαταληπτοτέρων· παρελείψαμεν τὴν φράσιν ὡς ἀγαπᾷ τὴν, ἣτις προξενεῖ ἀλλοκότως διάφορον ἀποτέλεσμα, ἐπαναλαμβάνομένη μετὰ τὸ τέλος ἐκάστης τριστιχίας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὕμνων τούτων.

Α.

Τῇ χάριτι τοῦ Κυρίου μελετῶ περὶ τοῦ Χαρί, Χαρί,

Τῇ Χάριτι τοῦ Κυρίου ψάλλω ἄσμα χαρᾶς.

Ἐγειρόμενος καθήμενος, εὐδὼν καὶ ἐργηγοῦν πρέπει νὰ σκέπτηται τις ἐπὶ τοῦ Χαρί δι' ὄλου τοῦ βίου του.

Ἡ ἴασις διὰ τοῦ ὀνόματος ἐδόθη μοι ὑπὸ τοῦ ἀγίου (τοῦ Γκουρού).

Ἀφῆσάν μου τὰ ἀμαρτήματα καὶ ἐγενομένη χαθάρως.

Ἡ χαρὰ ἀναθρώσκει, ὅλοι οἱ πόνοι μου ἐξέλιπον, τὰ βάσανά μου ἐξηλείφθησαν.

Ὁ ἀγαπητός μοι συνετάχθη μετὰ τοῦ μέρους αὐτοῦ.

Οὗτος ἐλευθερωθήσεται τοῦ ὠκεανοῦ τοῦ κόσμου. Ὁ ἀναγνωρίσων τὸν Γκουρού ὡς ἀληθῆ, τί φοβηθήσεται;

Ἀφ' οὗτο ἀπῆλαυσα τῆς κοινωνίας τοῦ ἀγίου.

Ἡ δυστυχία τοῦ ἐγωῖσμου ἀπῆλθεν ἅμα ἐμφανισθέντος τοῦ Γκουρού.

Δι' ἐκάστου ἀναστεναγμοῦ ὁ Νανὰκ ψάλλει (τοὺς αἶνους) τοῦ Χαρί

Ἐν τῷ ἀληθεῖ Γκουρού εὐρήσω προφυλακτήριον.

Β.

Ὁ ἀληθῆ Γκουρού μου, ὅλος προσφέρομαι ὀλοκαύτωμα πρὸς σέ!

Ἀφιεροῦμαι ὅλος τῇ ὄψει σου, ὑπερεχάρην ὅτι ἔδοξας μοι τὸ νῆκτα ὄνομα.

Σοφοὶ εἰσι ὅσοι ὑπῆρξαν σὲ μετ' ἀγάπης.

Ἐντελής χειραφέτησις ἐπετεύχθη (τοῖς ἀκολουθοῦσι) τοῖς φέρουσιν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν τὸν θησαυρὸν τοῦ ὀνόματος.

Οὐδεὶς ἐστὶ δωρητὴς ὡς ὁ Γκουρού, ὁ δωρητᾶμενος τὴν ψυχὴν (τὸ δῶρον δηλαδὴ δι' οὗ ἡ ψυχὴ σωθήσεται).

Δεκτοὶ ἐγένοντο ὅσοι, τῇ εὐνοίᾳ τῆς τύχης, συνῆντήθησαν μετὰ τοῦ Γκουρού.

Οἱ ἀγαπῶντες τὸν Ἀληθῆ Ἐνα ἀπολαύσουσι θέσεων, ἵνα παρακαθίσωσιν ἐν τῇ αὐλῇ αὐτοῦ.

Ἐν χερσὶν τοῦ πλάστου αἱ τιμαὶ, ἀπολαύσουσιν αὐτῶν ὅσοι ἀνωτέρω ἐγράφησαν.

Ἀληθὴς ἐστὶν ὁ πλάστης, ἀληθὴς ὁ δημιουργός, ἀληθὴς ἐστὶν ὁ Κύριος, ἀληθὴς τὸ ὑποβαστάζον αὐτόν.

Ἡ ἐντελής ἀλήθεια ἐπαίνεται ὑπ' ἐκείνου, οὐτίνος ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀντίληψις εἰσὶν ἀληθεῖς.

Ἐμπεριέχεται ἐν πᾶσιν ἰδιαλείπτως. Ὁ Νανὰκ ζῆσι γῆ ὑποτονθεύων τὸν Ἐνα

Μεθ' οὗτα ἐγράψαμεν περὶ τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ βιβλίου, ἀπορήσει τις πῶς τοιοῦτον ὄν τὸ ἔργον ἐξεδόθη. Ἡ ἀπορία λύεται ὅταν μάθῃ ὁ

ἀναγνώστης ὅτι τὸ σύγγραμμα μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη δαπάναις τῆς Ἰνδικῆς κυβερνήσεως. Ἐὰν τὸ ἔργον ἐγκαταλείπετο εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν, ἡ ἴθελε μείνει ἄνευ μεταφράσεως ἢ μεταφραζόμενον οὐδέποτε ἴσως θὰ ἐξεῖδατο. Εὐρίσκειτο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Ἰνδικῆς κυβερνήσεως ὠρατὸν ἀντίγραφον τῆς Γρὰ νθ, μετὰ δὲ τὴν λήξιν τοῦ τῶν Σικῶν πολέμου φυσικῶς ἐξηγέρθη παρὰ τοῖς κυβερνώσι ἐπιθυμία ὅπως γνωρίσωσιν τὸ μυζηριῶδες περιεχόμενον τοῦ χειρογράφου. Οἱ ἄγγλοι σοφοὶ ἡδυνάτουσαν ν' ἀποδοῦσιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν· ἐδημοσιεύθη ὁμοῦ ἰκανῶς πρὸς τὴν περίληψιν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀπομνημονεύμασι τοῦ Trübner. Ὁ ἱεραπόστολος D' Trumpp, ὅστις μεγίστην κατέβαλε μελέτην περὶ τὴν σπουδὴν τῶν ἐπιτοπίων τῆς Ἰνδικῆς διαλέκτων, περιπεδημῶν ἐν ἔτει 1869 ἐν Ἀγγλίᾳ ἀνεδέχθη τὴν προσερχθεῖσαν αὐτῷ ἐντολὴν τῆς μεταφράσεως, ταχέως ὁμοῦ ἀνεγνώρισεν ὅτι ἀνέλαβεν ἔργον ἀνώτερον τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. Ἐν ἐλλείψει γραμματικῆς καὶ λεξικῶν τῆς ἀρχαίας τῆς Γρὰ νθ γλώσσης κατέφυγεν εἰς τὴν διὰ ζώσης φωνῆς βοήθειαν· κατὰ συνέπειαν συνεφώνησεν ὅπως ἀπελθῶν εἰς Ἰνδικὴν μελετήσῃ ἐπιχωρίως τὸ βιβλίον τῇ συνδρομῇ τῶν ἱερέων τῶν Σικῶν. Ἐν Ἰνδικῇ διέμεινεν ἐπὶ διετίαν περίπου. Τὰ διὰ ζώσης φωνῆς βοηθήματα ὀλίγον ὠφέλησαν αὐτὸν, ἐπέτυχεν ὁμοῦ ν' ἀνεύρῃ ἀρχαῖα σχόλια, ἅτινα ἐχρητίμωσαν αὐτῷ. Τότε ἐπελάβετο καὶ πάλιν τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου, σημειῶν πάντα ἀχρηστον γραμματικῶν σχηματισμῶν ἀπαντόντα, σχηματίζων κατὰ τὸ ἐνδὸν λεξικὸν καὶ συλλέγων ἐν πίνακι λέξεις πρὸς ἀντιπαράθεσιν. Οὕτω δὲ ἐφωδιασμένος ἐπανέκαμψεν εἰς Εὐρώπην ἐν ἔτει 1872. Προῖον τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης μελετῶν αὐτοῦ ἐστὶ τὸ ἐν λόγῳ ἔργον Καίπερ δὲ ὀγκῶδες οὕτω τὸ βιβλίον δὲν περιέχει ὁμοῦ ἐν μεταφράσει ὀλόκληρον τὸ πρωτότυπον· διότι, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ μεταφραστοῦ, ἀνωφελὲς σπατάλη χάρτου ἦθελεν εἶσθαι τὸ νὰ δημοσιευθῶσι καὶ τὰ μικρότερα Ρὰγ (ἄσματα), ἅτινα οὐδὲν ἕτερον εἰσὶν ἢ κατὰ χρόνον ἀτελεύτητος ἐπανάληψις διὰ παραλλαγῆς φράσεων πραγμάτων, ἅτινα ἐβρέθησαν ἤδη. Λογικώτερον ὁμοῦ, καθ' ἡμᾶς, ἤθελε πράξει ἐὰν μετέφραζεν ἐπισταμένως μίαν μόνην βιβλίον τοῦ συγγραμματος μετὰ συλλογῆς τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων ὕμνων ἐκ τῶν λοιπῶν βιβλίων. Ἐὰν δὲν ἀπατώμεθα ὕμνοι τινὲς ἔμειναν ἄνευ μεταφράσεως, καίπερ ὄντες σπουδαίτεροι ἄλλων ὅτινες ἐδημοσιεύθησαν.

Τὸ ἀληθὲς ἐστὶν ὅτι ὁ D' Trumpp ἐπεχείρησε τὸ ἔργον μετὰ πεποιθήσεως, ἣτις ἐπραγματοποιήθη διὰ τῆς εὐρέσεως τῶν βοηθημάτων αὐτοῦ, ὅτι ἡδύνατο νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ἔργον διὰ τῶν

ἐκ συγκρίσεως καὶ παραβολῆς εἰκασίων δυσκολία ἀνευρήσαν, πολὺς κατηναλώθη ἐπὶ τοῦ ἔργου χρόνος, αἱ δὲ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς ἀκριβοῦς τῆς μεταφράσεως ἄς ἐξέφρασαν ὁ D' Grunpp συντέλεσαν πρὸς μόρφωσιν ὑπολήψεως ἤκιστα εὐνοϊκῆς διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου. Οὐδέποτε ἐν οὐδεμίᾳ συλλογῇ ἀνέγνωσέ τις παράγραφον, οἷα ἡ ἐξῆς τοῦ μεταφραστοῦ, δυναμένη ν' ἀποτρέψῃ οἰονδήποτε ἀναγνώστην τοῦ νὰ ρίψῃ ἐν βλέμμα εἰς τὰ πορρωτέρω τοῦ βιβλίου.

« Ἡ Γράνθ τῶν Σικῶν ἐστὶ μέγιστον βιβλίον ἀνακόλουθον καὶ εἰς ἄκρον ἐπιπόλαιον, διὰ νὰ καλύψῃ δὲ ἴσως ὁ συγγραφεὺς τὰ ἐλαττώματα ταῦτα ἔγραψεν ἐν σκοτεινῇ καὶ ἀνωμάλῳ γλώσσῃ. Διὰ τοὺς Εὐρωπαίους ἡμᾶς ἀποβαίνει ἐπίπονον καὶ σχεδὸν καταπληκτικὸν ἐπιγεῖρημα ν' ἀναγνώσωμεν καὶ ἐν μόνον Ῥάγ (ἄρα ἢ βιβλίον ἁμαρτιῶν) ἀμφιβίλλω δὲ ἐὰν τῶν κοινῶν ἀναγνωστῶν τις θὰ ἔχη τὴν ὑπομονὴν ν' ἀκολουθήσῃ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ δευτέρου Ῥάγ μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν πρώτου ».

Τοσαῦτα περὶ τοῦ βιβλίου· περὶ δὲ τῆς μεταφράσεως παρατηρεῖ ὁ ἄγγλος συγγραφεὺς τῆς παρούσης διατριβῆς « ὅτι ὁ D' Grunpp, ὡς ξένος, εἰς πολλὰς τοῦ ὕψους ἐλλείψεις καὶ ἀκυρολεξίας τῆς ἀγγλικῆς γλώσσης περιέπεσε, τελευταῖα δὲ προσθεὶς ὅτι τῆς μεταφράσεως προέταξεν ὁ D' Grunpp ὑπερεκατοντασέλιδον προόμιον περιέχον τὸν βίον τοῦ Ναῦα καὶ τινὰς σημειώσεις περὶ τῶν λοιπῶν Γκουρού μετὰ δοκιμίου περὶ τῆς θρησκείας τῶν Σικῶν. Συμπληρωματικῶς δὲ ἀναφέρει ὅτι τὸ πρωτότυπον Γκουμουρ κί, ἐξ ὃς ἐγένετο ἡ μετάφρασις, δὲν ἀποτελεῖ γλώσσαν ἰδίαν, ἀλλ' εἶναι τὸ ὄνομα μορφῆς τινος τοῦ ἀφραθῆτου τῆς Ναγγαρί, ἣτις ἐστὶν ἡ γλώσσα, ἐν ἣ ἔγραψεν τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα· ἐστὶ δὲ αὕτη ἡ ἀρχαία ἰνδικὴ γλώσσα ».

Ο ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ ΡΕΝΑΝ.

Ὁ Ἀντίχριστος τοῦ κ. Ρενάν εἶναι τὸ τέταρτον τῶν συγγραμμάτων, ἅπερ ὁ ἐπιφανὴς καὶ μαγευτικὸς τὸ ὕψος συγγραφεὺς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ· τὰ τρία ἕτερα εἰσιν, ὡς γνωστὸν, ὁ Βίος τοῦ Ἰησοῦ, οἱ Ἀπόστολοι, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος. Ἐν τῷ τετάρτῳ τούτῳ συγγραμμάτι ὁ κ. Ρενάν ἐξεικονίζει τὰς τύχας τῆς χριστιανικῆς ιδέας ἀπὸ τῆς εἰς Ῥώμην ἀφίξεως τοῦ ἀποστόλου Παύλου μέχρι τέλους τῆς ἰουδαϊκῆς ἐπαναστάσεως, ἧτοι τὰ ἀπὸ τοῦ 61 μέχρι τοῦ 73 μ. Χ. ἔτη. Ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει ἀλληλοδιαδόχως ἀπὸ Ῥώμης εἰς Συρίαν, ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Αἴγυπτον. Ἀφηγεῖται τὴν αἰγμάλωσιν τοῦ Παύλου καὶ τὴν ἀφίξιν τοῦ Πέτρου εἰς τὴν πόλιν τῶν Καισάρων. Παρα-

σκευάζει τὸν ἀναγνώστην διὰ δραματικωτάτης ἄμα καὶ σαφεστάτης ἐκθέσεως περὶ τῆς τοῦ ἰουδαϊσμοῦ καταστάσεως, διὰ καταπληκτικῆς εἰκόνας τῆς πυρκαϊῆς τῆς Ῥώμης εἰς τὴν σφαγὴν καὶ τὸν διωγμὸν, ὅστις ἐπιστέφει τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἀφηγήσεως αὐτοῦ. Τὸ δεύτερον μέρος φέρει ἡμᾶς εἰς Γαλιλαίαν, τὸ δ' αἵματηρὸν αὐτοῦ θέατρον ἐστὶν ἡ Ἱερουσαλὴμ.

Ἄλλ' ἀρχομένου τοῦ ἔργου ἐν βρυγμῷ ὁδόντων καὶ σεσηρότι μειδιάματι ἵσταται ἡ ἀπαισία τοῦ Νέρωνος μορφῇ. Ὁ Νέρων ἐστὶν ὁ τοῦ βιβλίου ἦρωας, ὑπό τε τὴν τραγικὴν καὶ ὑπὸ τὴν μυθιστορικὴν σημασίαν τῆς λέξεως, αὐτὸς, οὗ ἡ ἐπιβροὴ πανταχοῦ καταφαίνεται, αὐτὸς, οὗ ὁ φόβος πανταχοῦ διαδιδόμενος βαθυτάτην δίδει ἐνότητα εἰς τὰ τοσοῦτον διάφορα κεφάλαια τοῦ βιβλίου αὐτοῦ. Οὐχὶ δ' ἐξ ἰδιοτροπίας ἢ τεχνάσματος, ὡς ἐκ πρώτης ἀρχῆς ἠδύνατό τις εἰκάσαι, τὸν ἐπιδεικτικὸν πῶς τίτλον τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ἐξελέξατο ὁ συγγραφεὺς. Οὐχί! ὁ Ἀντίχριστος εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ βιβλίου καὶ οἰοῖται τὸ κέντρον τῆς δράσεως. « Προωρισμένος, ὡς ὁ Ἐνὼχ καὶ ὁ Ἠλίας, εἰς διαδραμάτισιν προσώπου κατὰ τὴν οὐράτην τραγωδίαν τοῦ μέλλοντος, ὁ Νέρων συμπληροῖ τὴν χριστιανικὴν μυθολογίαν, ἐμπνέει τὸ πρῶτον ἱερὸν βιβλίον τοῦ νέου κανόνος, θεμελιοῖ δι' εἰδεχθῶς σφαγῆς τὸ πρωτεῖον τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας καὶ παρασκευάζει τὴν μεταβολὴν, ἣτις τὴν Ῥώμην καταστήσει ἁγίαν πόλιν, δευτέραν Ἱερουσαλὴμ. Εἶτα ἀγγείλας τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν προτέρων τὴν φιλοσοφίαν αὐτῆς συγκεφαλαιῶν προστίθει: « Ταῦτο χρόνως ἐκ μίᾳς τῶν μυστηριωδῶν ἐκείνων συμπώσεων, αἵτινες δὲν εἶναι σπάνιαι κατὰ τὰς μεγάλας τῆς ἀνθρωπότητος κρίσεις, ἡ Ἱερουσαλὴμ καταστρέφεται, ὁ ναὸς ἐξκόλλυται, ὁ δὲ χριστιανισμὸς ἀπαλλαγείν δεσμοῦ ὀχληροῦ δι' αὐτὸν ἀποθάντος χειραφετεῖται ἐπὶ μᾶλλον καὶ ἀκολουθεῖ ἐκτὸς τοῦ ἡττηθέντος ἰουδαϊσμοῦ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ τύχας ».

Τοιοῦτο τὸ εὐρὺ μελέτης πεδίον, ὅπερ ἐξηρεῦνησεν ὁ ἐπιφανὴς συγγραφεὺς μετὰ πολλῆς δεινότητος τάς τε θύραθεν πηγὰς καὶ τὰ ἱερὰ βιβλία ἐξηγεῖται, τὸν τε ἀπόστολον Παῦλον καὶ τὸν Τάκιτον, τὴν τε πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν καὶ τὰ Χρονικά, εὐτόχως τὰς τοῦ Σουετονίου πληροφορίας ἐπωφελοῦμενος, ἐμμένον ἰδίᾳ εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν ἐκ τῶν κανονικῶν βιβλίων καὶ δίδων ἐρμηνείαν, ἣτις ὁπωσδήποτε θεωρεῖται ἐν ἐκ τῶν θαυμασίων ἔργων τῆς κριτικῆς τῆς ἱστορίας. Ἐν τούτοις πρόκειται νὰ ἐξετασθῇ ἐνταῦθα οὐχὶ ὁ ἐξηγητὴς καὶ ὁ ἀρχαιολόγος ἱστορικὸς, ἀλλ' ὁ φιλόσοφος καὶ ὁ συγγραφεὺς.

Αἱ σκληραὶ τῆς Γαλλίας δοκιμασίαι βαθεῖαν ἐνή-

σκησαν ἐπιβροὴν ἐπὶ τῆς διανοίας τοῦ κ. Ρενάν. Καὶ πάντοτε μὲν συνέθη αὐτῷ ἐσθ' ὅτι καταλιπεῖν τὸν γαλήνον τοῦ σοφοῦ ὀρίζοντα καὶ τὰς ἀριστοκρατικὰς ἐκείνας θεωρίας, αἵτινες οἰοῖται τὸ σύνθημα αὐτῷ ἦσαν στοιχεῖον καὶ ἡ φυσικὴ αὐτοῦ σφαῖρα· πάντοτε μεταξὺ δύο ἐπιστημονικῶν καὶ ἀνωτέρων τοῦ κοινῶς κύκλου ἔργων ὁ κ. Ρενάν ἔγραφε σελίδας τινὰς περὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, αἵτινες ἀπετέλεσαν μετ' οὐ πολὺ τὰ Σύγχρονα Ζητήματα· ἐν τούτοις καὶ ἐν αὐτοῖς ταῖς σελίδαις διετήρει τὸ ἀγέρωχον καὶ ὑψηλόφρον τῆς Σχολῆς. Ἄλλ' ἐπὶ ἔληθεν ὁ γαλλογερμανικὸς πόλεμος καὶ ἡ Κοινότης, πλήρεις φοβερῶν πραγματικότητων, χαινουσῶν πληγῶν, καὶ κατὰ φυσικὸν ἀποτέλεσμα ἡ διάνοια τοῦ κ. Ρενάν κατῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου ἐκείνου, εἰς ὃν ἐπεφοίτα ἄλλοτε ἡ γαλήνιος μεγαλοφυΐα τοῦ Γαίτου. Ἐξήφθη ἐν τῇ συναφείᾳ τῶν τοιοῦτων ἡ τοῦ κ. Ρενάν διάνοια, πλείονα, εἰ δυνατόν εἶπετν, ἐκτῆσατο ζωὴν· καὶ ἐτήρησε μὲν τὸ ὑψηλὸν αὐτῆς ἦθος, ἀλλ' ἀπεδέξατο ἐνίοτε καὶ δημοκρατικὴν τινα χροιάν καὶ κατῆλθεν εἰς τὴν κοινίστραν τῶν συγχρόνων γεγονότων.

Ἡ διηνεκὴς αὕτη μέριμνα περὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἡμέρας, περὶ τῶν κινδύνων τῆς ἐνεστώσης ὥρας, παρῶρμησε τὸν κ. Ρενάν ὅπως πανταχοῦ ἐν τῷ παρελθόντι ἀνευρίσκῃ τὸ παρὸν, διηνεκεῖς ποιῆται παραλληλισμοὺς μεταξὺ τῆς γαλλικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας Ῥωμαϊκῆς κοινωνίας, δίδῃ εἰς τοὺς συγχρόνους τοῦ Νέρωνος χαρακτῆρας οὐχὶ ξένους εἰς τοὺς σπουδαζόντας τὰ σύγχρονα γεγονότα. Οὕτως ἡ ἐξαφίς, ὅπ' ἦς ἡ Ἰουδαία κατεῖχετο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους καὶ ἣτις ἐφαίνετο γενομένη οἰοῖται ἡ ἰδιοσυγκρασία τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ φαίνεται αὐτῷ παρέχουσα ἀναλογίαν πρὸς τὴν κρίσιν ἣν πρό τινων ἐτῶν διῆλθεν ἡ Γαλλία. « Πυρετοῦ περίοδος, ἣτις πρὸς μόνην τὴν καταλαθοῦσαν τὴν Γαλλίαν κατὰ τὴν ἐπαναστάσιν καὶ τοὺς Παρισίους τῷ 1871 νὰ συγκριθῇ δύναται, σύμψαν κατέλαβε τὸ ἰουδαϊκὸν ἔθνος ». Οὐχὶ δὲ μόνην τὴν ἀναλογίαν ταύτην μεταξὺ τῆς τότε Ἰουδαίας καὶ τῆς Γαλλίας τῶν τελευταίων ἐτῶν ἀνακαλύπτει ὁ κ. Ρενάν, ὡς δυνατόν τις νὰ κρίνῃ ἐκ τῶν ἐπομένων σκέψεων, αἵτινες χρησιμεύουσιν ὡς σχόλια εἰς τὰς ἐμπνευθεὶς σκηνὰς καὶ ῥήσεις, ὅσαι ἐν Ἱερουσαλὴμ συνέβαινον, καθ' ὃν καιρὸν ὁ Οὐδеспasianὸς καὶ ὁ Τίτος ἐν Καισαρείᾳ ἐχείμαζον.

« Τὸ τὰ μάλιστα ἀσθενὲς τῶν πρὸς ἐθνικὴν ἄμυναν ὀργανομένων προσωρινῶν κυβερνήσεων ἐστὶν ὅτι ἀδυνατοῦσιν ὑπεβαστῆσαι τὴν ἡτταν. Ἀδελφείτως ὑπὸ τῶν ἐξημεμένων κομμάτων ὑπονομευόμεναι καταπίπτουσι καθ' ἣν ἡμέραν δὲν δύναται νὰ δώσωσιν εἰς τὸ ἐπιπόλαιον πλῆθος τὸ ἐφ' ᾧ

ἀνεκνήρυχθησαν, ἧτοι τὴν νίκην. Ἰωάννης ὁ ἐκ Γισγάλων καὶ οἱ τῆς Γαλιλαίας φυγάδες, εἰς Ἱερουσαλὴμ καθ' ἐκάστην καταφθάνοντες, ἐξῆπτον ἐτι μᾶλλον τὴν λύσσαν τοῦ ἐπαναστατικοῦ κόμματος. Φλογερά καὶ πνευστιώσα ἦν ἡ ἀναπνοὴ αὐτῶν. « Δὲν ἡττήθημεν, ἔλεγον, ἀλλὰ κρεῖττονας ἐπιζητοῦμεν θέσεις. Πρὸς τί ἐν Γισγάλοις καὶ ἐντὸς καλυβῶν ἐξαντλεσθῆναι, ἀφοῦ πρόκειται ἡμῖν ἡ ἄμυνα τῆς μητροπόλεως; ». — Ἐἶδον, ἔλεγε, Ἰωάννης ὁ ἐκ Γισγάλων, τὰς μηχανὰς τῶν Ῥωμαίων γινόμενας τρίμματα ἐπὶ τῶν τειχῶν τῶν χωρίων τῆς Γαλιλαίας· ἐκτὸς ἄρα ἂν οἱ Ῥωμαῖοι ἔχωσι πτέρυγας, ἀδύνατον ἔσται αὐτοῖς τοὺς προμαχῶνας τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπερβῆναι ». Πᾶσα ἡ νεολαία ἦν ὑπὲρ τοῦ μέχρις ἐσχάτων πολέμου. Στίφη ἐθελοντῶν ταχέως ἐπὶ τὴν δῆωσιν τρέπονται· στίφη φανατικῶν, εἴτε θρησκευτικῶν, εἴτε πολιτικῶν, ὁμοιάζουσι πάντοτε πρὸς ληστὰς. Οὗτος ὁ λόγος δι' ὃν ληστῆς καὶ ἦρωας ἐν ὥρᾳ ἐθνικῆς κρίσεως σχεδὸν εἰσι συνώνυμα. Τὸ πολεμικὸν κόμμα πάντοτε τυραννικὸν ἐστὶν· ἡ μετριοπάθεια οὐδέποτε ἔσωσε τὴν πατρίδα, διότι ἡ πρώτη τῆς μετριοπαθείας ἀρχὴ ἐστὶ τὸ ὑποχωρεῖν πάντοτε εἰς τὰς περιστάσεις, ὁ δὲ ἡρωϊσμὸς συνίσταται συνήθως εἰς τὸ μὴ ἀκούειν τὸν λόγον. Ὁ Ἰωσήπος, κατ' ἐξοχὴν ἀνὴρ τῆς τάξεως, ἔχει πιθανῶς δίκαιον λέγων ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ μὴ ὑποχωρῆσαι ἦν ὀλίγων τιῶν ἐξημεμένων βίᾳ παρασυρόντων φιλησυχούς πολιτας, οἵτινες οὐδὲν πλέον ἐπεθύμουν ἀλλ' ἡ ὑποταγήναι. Οὕτω συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. Μεγάλαι θυαῖαι παρ' ἔθνοους ἄνευ δυναστείας μόνον διὰ τῆς τρομοκρατίας ἐπιτυγχάνονται. Τὸ πλῆθος κατ' οὐσίαν δειλὸν ἐστὶν, ὁ δὲ δειλὸς οὐδὲν σημαίνει ἐν καιρῷ ἐπαναστάσεως. Οἱ ἐξημεμένοι εἰσι πάντοτε ὀλίγοι, ἀλλ' ἐπιβάλλουσιν ἑαυτοὺς κόπτοντες τὰς πρὸς διαλλαγὴν ὁδοὺς. Ὁ νόμος τῶν τοιοῦτων καταστάσεων ἐστὶν ὅτι ἡ ἐξουσία περιπίπτει κατ' ἀνάγκην εἰς χεῖρας τῶν μάλιστα ἀδιαλλάκτων, οἱ δὲ πολιτικοὶ μοιραίως ἀποβαίνουσιν ἀνίσχυροι ».

Παρασυρόμενος ὁ κ. Ρενάν ὑπὸ τοῦ πόνου τούτου διδακτικῶν παραλληλισμῶν δὲν ὑπερέβη ἐνίοτε τὸ μέτρον, δὲν ἐξεβίασεν ἑαυτὸν, δὲν παρέστητε νεωτερικώτερον πρόσωπὸν τινα καὶ περιστάσεις; Ἡ κριτικὴ ἀποτείνει αὐτῷ τὴν μορφήν ταύτην, καὶ ἡ λέξις μυθιστορία, ἣν αὐστηροὶ ἐπικριταὶ καὶ μάλιστα ἐν Γερμανίᾳ μετεχειρίσθησαν περὶ τοῦ Βίου τοῦ Ἰησοῦ, ἴσως ἐφαρμόζεται μετὰ τινος ὀρθότητος εἰς τινὰ ἐδάφια τοῦ Ἀντιχριστοῦ. Αἱ εἰκόνας τῆς Πομπείας καὶ τῆς Ἀκτῆς δὲν δικαιούσι πῶς τὴν γνώμην τῶν θεολόγων, οἵτινες εὐρίσκουσι παρὰ τῷ κ. Ρενάν τὴν φαντασίαν ἄγαν ζωηρὰν καὶ δημιουργοὺν καὶ δὲν συγχωροῦσιν αὐτῷ

διότι βεβηλοὶ τὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν καλλιτεχνικῶν ἐνστικτῶν ὅσα μετ' αὐτῆς ἀναμιγνύει;

« Ἡ Ποππεία εἶχε πρὸς τὸν Νέρωνα αἰσθητάματα, ἃπερ οὐδέποτε θὰ ὠμολόγει γυνὴ τοσοῦτον διακεκριμένη πρὸς τυχαῖον ἄνδρα. Ἐταίρα τῆς ὑψίστης κοινωνίας, δεξιὰ εἰς τὸ ἐξίρειν δι' ἐπιτηδεύσεων λελογισμένης μετριοφροσύνης τὰ θέλητρα σπανίως καλλοῦσθαι καὶ ἐξαιτίας χάριτος ἡ Ποππεία διεισέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ, μεθ' ὅλα τὰ ἐγκλήματα αὐτῆς, αὐθόρμητον ἠρησκίαν, δι' ἧς ἀπέκλινε πρὸς τὸν ἰουδαϊσμόν. Ὁ Νέρων φαίνεται ὅτι ἦτον εὐαίσθητος εἰς τὸ παρὰ τὰς γυναῖκας ἐκεῖνο θέλητρον, ὅπερ ἕκ τινος εὐσεβείας συγκεκραμένης τῇ ἐρωτοτροπίᾳ προκύπτει. Αἱ ἐναλλαγὴ ἐκεῖναι ἐγκαταλείψως καὶ ὑπερφανίας, ἡ γυνὴ ἐκεῖνη ἦτις ἐξήρχετο καλύπτουσα τὸ πρόσωπον, ἡ ἐρασμία ἐκεῖνη ὀμίλια καὶ μάλιστα ἡ ἐπαγωγὸς λατρεία τῆς ἰδίας αὐτῆς καλλονῆς, ἧς ἕνεκα ἐνωπρισταμένη ποτὲ ἐν τῷ κατόπτρῳ κηλιδίαινας κατελήφθη ὑπὸ παραφορᾶς ἀπελπισίας ὄλωσ γυναικείας καὶ ἠῤῥατο ν' ἀποθάνῃ, ταῦτα πάντα σφόδρα ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς φλογερᾶς φαντασίας ἀκολάστου νεανίου, ἐφ' οὗ τὸ πρόσχημα τῆς αἰδοῦς παντοδύναμον ἐνασκει γοητεῖαν. Θὰ ἴδωμεν τὸν Νέρωνα ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀντιχρίστου δημιουργοῦντα ὑπὸ τινος ἔποψιν τὴν νέαν αἰσθητικὴν καὶ πρῶτον τὰς ὄψεις αὐτοῦ εὐχαριστοῦντα διὰ τοῦ θεάματος τῆς ἀποκεκαλυμμένης χριστιανικῆς αἰδοῦς. Ἡ φιλεσεβής καὶ ἡδυπαθὴς Ποππεία ἐκράτει αὐτοῦ δι' ὁμοίων αἰθημάτων. . . Ὅσον διὰ τὴν Ἀκτὴν, εἰ μὴ ἦν χριστιανὴ, ὡς ὑπετέθη, μικροῦ ὅμως δεῖν ἦν τοιαύτη. . . »

Αἱ τὰς εἰκόνας ταύτας ἀπαρτίζουσαι λεπτομερῆαι, τὰ καθ' ἕκαστα τῶν χαρακτήρων, εἰσὶν ἀκριβῆ, ἀλλ' ἡ τὸς οὗ συνεδυάσθησαν, τὸ τρυφερὸν ἦθος ὅπερ ἐχορήγησεν αὐτοῖς ὁ κ. Ρενὰν δὲν νοθεύουσι τὴν ἐκφρασιν αὐτῶν; Οὕτω καὶ ἐν τῇ εἰκόνι ἐκεῖνη τοῦ Νέρωνος, τῇ τοσοῦτον βαθείᾳ ὑπὸ τινος ἐπόψεως καὶ ἰσχυρᾶ, ἦτις διὰ τὸ λαμπρὸν καὶ ἐπαγωγὸν τοῦ ὕφους ἐστὶν ἐκ τῶν λαμπροτάτων σελίδων, ὅσας ποτὲ ὁ τοῦ Ρενὰν κάλαμος ἔγραψε, δὲν ὑποφαίνονται ἐνιαχοῦ ἀμφίβολοι, ἥκιστα φυσικαὶ καὶ ἄγαν νεωτεριστικαὶ τινες ἀποχρώσεις;

« Φαντάσθητε ἄνδρα τοσοῦτον σχεδὸν ἐχέφρονα ὅσον οἱ ἦραες τοῦ Βίκτορος Οὐγίου, πρόσωπον τῆς ἀπόκρου, κρᾶμα παράφρονος, εὐήθους καὶ ἡθοποιου, τὴν παντοδυναμίαν περιβεβλημένον καὶ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου ἐπιτετραμμένον. Δὲν εἶχε τὴν μαύρην κακίαν τοῦ Λομιτιανοῦ, τὸν ἔρωτα τοῦ κακοῦ ὑπὲρ τοῦ κακοῦ, οὐδὲ παραπαίων ἦν ὡς ὁ Καλλιγόλας· ἀλλὰ βωμαντικὸς τις εὐσυνείδητος, αὐτοκράτωρ μελοδράματος, μελομανὴς τρέμων πρὸ

τοῦ ἀκροατηρίου καὶ τρέμων αὐτῷ ἐμποιῶν, ὅ,τι θὰ ἦτο σήμερον ἀστός τις διαφθαρεὶς ἐκ τῆς ἀναγωγῆς τῶν νεωτέρων ποιητῶν καὶ νομικῶν ἐαυτὸν ὑπόχρεων ἀπομιμεῖσθαι ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ Χὰν τὸν Ἰσλανδὸν καὶ τοὺς Βυργγάβους».

(Ἀκολουθεῖ).

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΔΗΛΩ.

Γάλλος ἀρχαιολόγος τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς μαθητῆς, ὁ κ. Homolle, ἐπεχείρησε τελευταίως ἀνασκαφὰς ἐν τῇ περιούστῳ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα νήσῳ Δῆλῳ, περὶ δὲ τοῦ ἐξαγομένου τῶν ἐρευνῶν αὐτοῦ ἀρούμεθα τὰ κατωτέρω ἐξ ἐκθέσεως τοῦ κ. Georges Perrot, ἡν ὑπέβαλεν εἰς τοὺς συναδέλφους αὐτοῦ ἀκαδημαϊκοὺς ἐν Παρίσις (de l'Academie des inscriptions et belles-lettres).

Ὁ κ. Homolle διωρίσθη ἐπόπτης τῶν ἀνασκαφῶν, ἃς ὁ διευθυντῆς τῆς Ἀθηναῖς Γαλλικῆς Σχολῆς κ. Ἀλβέρτος Δυμόν ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν τῇ νήσῳ Δῆλῳ δαπάνῃ τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ τῇ χρηματικῇ ἐπιχορηγήσει, ἣν ἐλευθερίως ἐπεχορήγησεν ἡ κεντρικὴ τῶν ἀρχιτεκτόνων ἐταιρεία. Ὁ κ. Homolle ἦτο ἄριστα παρεσκευασμένος εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπερ τοσαύτην ἀπαιτεῖ ἐπιμονὴν, τοσαύτην ὑπομονὴν καὶ σταθερότητα.

Τὸ δυσχερέστερον δὲν ἐγκείται εἰς τῶν ἐργαστηρίων τὴν σύστασιν καὶ εἰς τὴν διευθύνσιν καὶ ἐποπτεῖαν τῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν προσδοκίαν, εἰς τὰς λύπας καὶ εἰς τὴν ἀπενθάρρυνσιν, αἵτινες καταλαμβάνουσι τὸν ἐπιστατοῦντα, ὅταν μετὰ πολυήμερον ἐργασίαν δὲν βλέπῃ ἐκθαπτόμενον τῆς γῆς ὅ,τι ἤλπικεν. Μόνος ἐν Δῆλῳ ὁ κ. Homolle, κατὰ πολυειδῶν ἔχων ν' ἀντιπαλαίσῃ προσκομμάτων, ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀνυπομονησίας ταύτας καὶ τὰς λύπας, αἵτινες ἐν πάσῃ ἀρχῇ ἔργου παρομαρτοῦσιν, οὐδαμῶς δὲ ὑπ' αὐτῶν καταβληθεῖς, ἐπέμεινεν εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας, μεθ' ὅλην τὴν προῖτουσαν ὥραν τοῦ ἔτους, καὶ αἱ ἀνασκαφαὶ μόνον κατὰ τὰ μέσα ἰουλίου διεκόπησαν.

Τῶν ἐν Δῆλῳ ἐνεργηθεισῶν κατὰ τὸ 1873 ἀνασκαφῶν ὑπὸ τοῦ κ. Lebègue ἀποτελεσμά ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφὴ τῆς κορυφῆς τοῦ Κύνθου καὶ ἡ ἀνακάλυψις ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου τούτου κτιρίου χαρακτῆρος ὄλωσ ἀρχαίου, παρεμφορῆς ἅμα πρὸς τε σπήλαιον καὶ πρὸς ναὸν, ὅστις ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ μετὰ πιθανότητος ὡς ὁ ἀρχαῖος τῆς βωμῆς, ὅστις ἀφιερῶθη ἐν τῇ νήσῳ εἰς τὸν

Ἀπόλλωνα. Αἱ ἐρευναὶ τότε τοῦ κ. Lebègue περιωρίσθησαν εἰς τὰ ὑψηλὰ μέρη τῆς νήσου, ἐνῶ ὁ κ. Homolle ἐπεχείρησεν αὐτὰ παρακτιῶς. Ἡ τοποθεσία ἦν ἐξελέχθη εἶναι τὸ λίαν γνωστὸν ἐκεῖνο μέρος, ἔνθα ἐπὶ τῆς δυσμικῆς ἀκτῆς ἐκαίτο παρὰ τὸν λιμένα ὁ διάσημος τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος ναὸς, πλουσία καὶ μεγαλοπρεπῆς οἰκοδομὴ, τὰ λείψανα τῆς ὁποίας ἐμελέτησεν ἡδὴ ὁ κ. Blouet κατὰ τὴν γαλλικὴν εἰς Πελοπόννησον ἐκστρατεῖαν. Ὁ σοφὸς οὗτος ἀρχιτέκτων ὑπέδειξε περιέργους τινὰς λεπτομερείας τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ναοῦ· ἀλλὰ μόνον τὰ ἴχνη καὶ τὰ συντρίμματα ἃπερ ἄρ' ἐαυτῶν ἐφαίνοντο περιέγραψεν. Ὁ κ. Homolle ἐφωδιασμένος διὰ τῶν ἀπαιτούμενων μέσων ἡσχολήθη κυρίως κατὰ τοὺς τέσσαρας τῆς ἐργασίας αὐτοῦ μῆνας εἰς τὴν μελέτην τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, πειραθεὶς νὰ διασαρηνίσῃ τὴν εἰσέτι συγκεχυμένην τοπογραφίαν τῆς νήσου κατὰ τὸ μέρος τοῦτο διὰ τῆς ἐχθώσεως τοῦ κτιρίου καὶ τῶν πέριξ καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ δηλίου ἱεροῦ διὰ τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιγραφικῶν μνημείων. Συνοψίζομεν ἐνταῦθα ἐν ὀλίγοις τὴν σπουδαιότητα ἐκθεσίων, ἣν ὁ κ. Homolle ἀπηύθυνε τὴν 15 ἰουλίου τῷ κ. Ἀλβέρτῳ Δυμόν. Διὰ τῶν ἀνασκαφῶν ἀπεκαλύφθη ὁ περίβολος τοῦ ναοῦ καὶ αἱ περιοχαὶ αὐτοῦ. Ὁ κ. Homolle ἐκαθάρισε παντελῶς τὴν δυσμικὴν πρόσοψιν, τὴν πρὸς τὴν θάλασσαν, καὶ τὴν πρὸς τὸ νότιον μέρος· διὰ τὸ βόρειον μέρος καὶ τὴν ἀνατολικὴν πρόσοψιν ἐπειγόμενος ὑπὸ τοῦ χρόνου ἠναγκάσθη ν' ἀρκεσθῆ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῶν γωνιῶν καὶ εἰς δύο ἢ τρία μέρη τῶν κρηπίδων. Ἡδυνήθη νὰ ἀναγνωρίσῃ καὶ μετρήσῃ τὸ κεντρικὸν ἔρεισμα, ἐφ' οὗ ἠγείροντο οἱ τοῖχοι τοῦ σηκοῦ, καὶ τὰς τοῦ ἐσωτερικοῦ βυθμοῦ στήλας, καὶ διέκρινεν αὐτὸ ἀπὸ τῆς κρηπίδος τῆς ὑποβασταζούσης τὰς στήλας τῆς ἐξωτερικῆς παστάδος. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου εἰσέρχεται εἰς λεπτομερείας περιέργους ὡς πρὸς τοὺς τρόπους, οἵτινες ἐτέθησαν ἐν χρῆσει διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ κτιρίου τούτου καὶ τὴν διευθέτησιν τῶν θεμελίων.

Ἡ δυσμικὴ πρόσοψις ἐδέσποζε τῆς πεδιάδος κατὰ 2 περίπου μέτρα καὶ 50 ἑκατοστὰ, ἀνῆρχοντο δὲ εἰς αὐτὴν διὰ μαρμαρίνης κλίμακος. Ἐν ἐκ τῶν νέων πορισμάτων τῶν ἀνασκαφῶν τούτων εἶναι ὅτι γίνονται γνωστὰ αἱ διαστάσεις τοῦ ναοῦ, μετροῦντος μῆκος 28 μέτρων καὶ 80 ἑκατοστῶν καὶ πλάτος 15 μ. καὶ 55. Συνδυάζων τις τὰ διδόμενα ταῦτα μετὰ τῶν διαστάσεων τῆς στήλης καὶ τοῦ μεταστυλίου δύναται νὰ ἐξαγάγῃ ὅτι ὁ ναὸς εἶχεν ἐξήκοντα στήλας κατὰ τὴν πρόσοψιν καὶ τρεῖς καὶ δεκά ἐκ τῶν πλαγίων. Καὶ τεμάχια πολλὰ τοῦ θριγκοῦ ἀνεγνωρίσθησαν καὶ ἐσχεδιαγραφῆθησαν

τὸ πρῶτον νῦν. Τοιοῦτοτρόπως ἐγένοντο γνωστὰ πάντα τὰ σπουδαῖα μέρη τῆς οἰκοδομῆς, ὥστε ὑπάρχουσιν ἤδη μετὰ τῶν μεγάλων διαστάσεων τοῦ ναοῦ πάντα τὰ στοιχεῖα ἐξωτερικῆς ἐπιδιορθώσεως, ἀδυνάτου μέχρι τοῦδε.

Δὲν φαίνεται ὅμως πιθανὸν ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνεύρεσις τῶν ἐσωτερικῶν διατάξεων. Ὁ κ. Homolle δὲν ἀφῆρσε πᾶσαν τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σηκοῦ, κεκαλυμμένην ὑπὸ μεγάλης συσσωρεύσεως μαρμάρων, ἀλλ' ἐδυνήθη νὰ βεβαιωθῇ ὅτι τὸ μαρμάρων λιθόστρωτον ἀφῆρθη πρὸ τῆς καταβρέσεως αὐτῆς τῶν τοίχων· μία μόνη πλάξ διεσώζετο ἐν τῇ θέσει αὐτῆς, φέρουσα τὸ ἴχνος παραστάδος. Αἱ μετόπαι ἦσαν βεβαίως ἠνωμένα, κενὰ δὲ βεβαίως τὰ ἀετώματα· τοῦλάχιστον οὐδὲν ἀνευρέθη ἐρμογλυφικὸν λείψανον ἀποτελοῦν μέρος τοῦ κοσμητικοῦ συνόλου τοῦ προωρισμένου εἰς τὸ αἶτωμα τοῦ ναοῦ.

Οἱ τρόποι τῆς οἰκοδομῆς, καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῶν λεπτομερειῶν ἀφίστανται ἐπαίσθητῶς τῆς κλασικῆς τελειοποιήσεως· φαίνεται λοιπὸν διαθεθεμῆνος ὁ κ. Homolle εἰς τὴν ἀποδοχὴν τῆς χρονολογίας, ἣν ὁ κ. Boecky ἐπρότεινε διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ κατὰ ἐπιγραφὴν σχετικὴν πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν ταύτην. Ὁ ναὸς τοῦ Δηλίου Ἀπόλλωνος ἀνηγέρθη πιθανῶς περὶ τὴν τρίτην πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα· ἄλλως πάντα τὰ συλλεχθέντα ἐπιγραφικὰ κείμενα φαίνονται πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων μεταγενέστερα τῆς ἐποχῆς ταύτης.

Ἐν τῇ ἐκθέσει γίνεται ἀκολούθως λόγος περὶ τῶν λειψάνων τῶν ἄλλων οἰκοδομῶν, αἵτινες ἐκείνο ἐν τῇ αὐτῇ περιοχῇ, ἦτοι περὶ τῶν λειψάνων τῶν ναῶν τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῆς Λητοῦς, ὧν τὰ ὀνόματα εἶναι ἠνωμένα μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν τοῖς πλείστοις ἀναθήμασιν. Καὶ παρετηρήθησαν μὲν ἡδὴ τὰ ἴχνη ταῦτα, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐρευνῶν κατέστη δυνατὴ ἡ καλλιτέρα διάκρισις τῶν ἰχνῶν τῶν διαφόρων κτιρίων καὶ τῶν συγκοινωνιῶν αὐτῶν. Δὲν δύναμεθα περὶ τούτου ἀλλ' ἢ νὰ ἀναδράμωμεν εἰς τὸ σχέδιον, ὅπερ ἄνευ μηδεμιᾶς ἀμφιβολίας θὰ συνοδεύσῃ τὸ ἀνεπτυγμένον ὑπόμνημα ὅπερ ἐτοιμάζει ὁ κ. Homolle.

Ὀλίγα εἶναι τὰ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἀνευρέθηνα μετὰ προσώπων μνημεῖα, καὶ μεταξὺ αὐτῶν οὐδὲν ὑπάρχει ἀκέραιον. Τὸ περιεργότερον φαίνεται κορμὸς ἀρχαῖου ἀγάλματος, ἴσως τῆς Ἀρτεμῖν παριστώμενος. Οὐτε ἐκ τῶν νομισμάτων φαίνεται τι παρέχον ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἀντὶ τούτου πολλὰ καὶ ποικίλα εἶναι τὰ ἐπιγραφικὰ μνημεῖα. Ὁ κ. Homolle συνέλεξεν ἐπέκεινα τῶν 250 ἀνεκδότους ἐπιγραφὰς ἢ συντρίμματα ἐπιγραφῶν, δυναμένας νὰ διαιρεθῶσιν οὕτω.

1. Ὀγδοήκοντα ἀναθήματα, τιμητικά βάσεις, μνημεῖα ὑπὲρ εὐεργετῶν τῆς νήσου.

3. Τριάκοντα καὶ τρία ψηφίσματα, κυρίως περὶ προξενίας.

3. Λογαριασμοὶ καὶ κατάλογοι. Τὰ κείμενα ταῦτα εἶναι ἐκτενέστερα· τὸ ἐν ἐξ αὐτῶν ἔχει ἕως 125 στίχους, τὰ δὲ ἄλλα ἀπὸ 80—90· ἐν γένει δὲ ἀνήκουσιν εἰς τὴν τρίτην καὶ δευτέραν ἐκατονταετηρίδα π. Χ. καὶ διαιροῦνται ὡς ἑξῆς.

Κατάλογοι τῶν προσφορῶν τῶν γενομένων εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ Δηλίου.

Κατάλογοι τῶν προσόδων τοῦ ναοῦ.

Λογαριασμοὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ καὶ τῶν προσηρτημένων αὐτῷ κτιρίων.

Ὁ κ. Homolle ἐπέτυχε κατ' αἴτησιν τοῦ διευθυντοῦ τῆς Σχολῆς νὰ διαμενῇ ἐπὶ ἑναετι ἐνιαυτὸν ἐν Ἑλλάδι, διὰ δὲ τῆς διαμονῆς του ταύτης θὰ εὕρῃ καιρὸν ὅπως ταξιδιέσῃ ὅ,τι συνέλεξεν. Ὁ κ. Λέων Ρένι προσήνεγκε τῷ παρελθόντι ἔτει καλλίστην μαρτυρίαν τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιγραφῶν τῶν Ὀλυσίων, ἣν συνέταξεν ὁ κ. Homolle· ὥστε δυνάμεθα νὰ ἤμεθα βέβαιοι, ὅτι τὸ ὑπόμνημα τῶν ἀνεκδότων ἐπιγραφικῶν τούτων κειμένων θὰ ἴηαι ὅσον τὸ δυνατὸν τέλειον. Διὰ τὸ ἀρχιτεκτονικὸν μέρος ὁ ἡμέτερος νεαρὸς ἱστορικὸς θὰ ἔχη, ὡς ἐλπίζομεν, τὰς συμβουλάς τροφίμου τῆς ἐν Ῥώμῃ Γαλλικῆς Ἀκαδημίας, ἐνὸς τῶν ξένων ἐκείνων οὓς ἡ ἐν Ἀθήναις Σχολὴ βλέπει μετ' εὐχαριστήσεως ἀποβαίνοντα εἰς Πειραιᾶ καὶ τὸν ὁποῖον οὐδέποτε προπέμπει ἀνευ λύπης.

Μετὰ πεποιθήσεως ἀναμένομεν τὸ ἔργον, ὅπερ ἔσται πάντοτε ὁ καρπὸς τῆς φιλικῆς ἐκείνης συνεργασίας καὶ τῶν σκέψεων ὀλοκλήρου χειμῶνος· ἀλλὰ δυνάμεθα ἀπὸ τοῦδε νὰ συγχαρῶμεν τῷ κ. Homolle, ὅτι τὴν χαρὰν ταύτην ἠσθάνθη, τῆς πάλης δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνακαλύψεως, χαρὰν ἣν δὲν ἠσθάνθησαν πάντες οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ. Δὲν μεταβαίνει τις εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως σπουδάζῃ τὴν ἀρχαιότητα ἐν τοῖς βιβλίοις καὶ τοῖς μουσείοις, ἀλλὰ φέρει ἐκεῖ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον τὴν εὐγενῆ φιλοδοξίαν ἵνα ἐκθῆσθαι ἑαυτὸν εἰς κινδύνους, σπουδάζων κατόπιν τοσοῦτων ἄλλων τὴν αἰετοπῆ ἀνεξάντλητον φαινόμενην ταύτην γῆν· ἐπιθυμῶν ἄποσπᾶσαι τὰ μνημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς κρυπτούσης αὐτὰ γῆς, τῆς καταστρεφούσης αὐτὰ ἀμαθείας καὶ τῆς διαφθειρούσης καὶ διασκορπιζούσης αὐτὰ ἀπληστίας. Δυστυχῶς πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου καὶ ἀνταμοιβὴν τῶν κόπων ἀπαιτεῖται σειρὰ εὐνοϊκῶν περιστάσεων, αἵτινες δὲν παρουσιάζονται πάντοτε. Τὸ ἐπιχειρῆσαι ἀνασκαφὰς εἶναι εὐδαιμονία καὶ εὐτυχία, ὣν ὀλίγιστοι τρόφιμοι τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς ἀπή-

λασαν. Ὁ κ. Homolle συγκαταλέγεται μετὰ τῶν εὐτυχῶν· εὐγενῶς ἐξηκολούθησεν ἐν τῇ Σχολῇ τὴν παράδοσιν τοῦ Beulé, τοῦ Foucart, τῶν Wesgher, τοῦ Lebègue· θὰ ἀναμνησθῆ, ὡς ἐκεῖνοι, βραδύτερον μετὰ τῆς εὐχαριστήσεως τῶν προσφιλῶν τούτων κόπων, τῆς ἐνατίον τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνης μάχης, ἣτις ἡδύτεραν καθίστησι τὴν ἐπιτυχίαν, τῶν τοσοῦτον ζωηρῶς διεγερομένων ἐλπίδων ἐκείνων, τῶν προσκρουουσῶν ἐνίοτε εἰς τοσοῦτον δυσάρεστα συμβάντα, ἀναγεννωμένων ὅμως καὶ πραγματιουμένων τέλος, ἐνὶ λόγῳ τοῦ πάθους τοῦ ζητεῖν καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ εὐρίσκειν.

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΗΡΑΙΝΕΣΤΩ.—Ὁ κ. Φερνίκ, μέλος τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς τῆς Ῥώμης, ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἐν Παιρισίῳ Ἀκαδημίαν τῶν Ἐπιγραφῶν κατάλογον τῶν κυριωτέρων ἀντικειμένων ὅσα ἀνευρέθησαν ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἐτρουτσικῆς νεκροπόλεως τῆς Πραϊνέστου (ἀρχαίας τοῦ Λατίου πόλεως 200 στάδια ἀπὸ Ῥώμης ἀπεχούσης, νῦν Palestrina), ἐν τῷ μέρει τῷ καλουμένῳ Κολουμβέλλα. Αἱ ἐξερευνηθεῖσαι σαρκοφάγοι εἰσὶν 130 περίπου. Αἱ πλεῖσταί τούτων ὁστέα μόνον περιεῖχον· ἡ νεκρικὴ θέσις ἐσημειοῦτο ὑπὸ κοσμημάτων κωνοειδῶν ὑποβασταζομένων ὑπὸ βάσεων φερουσῶν τὸ ὄνομα τοῦ νεκροῦ. Πολλὰ εὐρέθησαν ἀποσπᾶσματα γραφῶν, ἐν αἷς καὶ προτομὴ γυναικὸς καλῶς διατηρουμένη, περὶ τὰ τεσσαράκοντα αὐτοκρατορικὰ νομίσματα καὶ ἐν ὑπατικῶν δηνάρων, πολλὰ ἀνάγλυφα ἐν ὀπτῇ πλίνθῳ παριστῶντα δύο ἵππους ἀντεστραμμένους ἀλλήλοισ καὶ χωριζομένους διὰ προσώπειου λέοντος, δύο ἀνάγλυφα ἐν ὀπτῇ πλίνθῳ κωνοειδῆ τὸ σχῆμα παριστῶντα τὴν ἀρπαγὴν τοῦ Γανυμήδου, περὶ τὰς δέκα κίσταις (κομωτικὰ κιβώτια μετὰ λαβῶν καὶ ἐπικαλύμματος) περιέχουσαι κάτοπτρα ἐκ μετάλλου, σπλεγγίδας, βελόνας, κυζίδας ψιμμυθίου, κτένας καὶ σπόγγους. Ἡ περὶ τὰ κάτοπτρα ἐργασία ἀτεχνός ἐστι καθὼς καὶ ἡ κατασκευὴ τῶν κιστῶν. Ἐν τοῖς ἐπικαλύμμασιν αὐτῶν παριστῶνται, ὡς συνήθως, πλαισταὶ ἠκατακεκλιμένοι γυναῖκες, ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ δύο νεαί τύποι, πρῶτον κρανοφόρος Ἀθηναῖα, χιτῶνα περιβεβλημένη, φέρουσα τὴν αἰγίδα καὶ τὸ Γοργόνειον καὶ τῇ ἐτέρᾳ χειρὶ λόγχην κρατοῦσα, δεξιὰ δ' ἵσταμένη παρ' ἐξαναρθούμενον ἵππον· τὸν δεύτερον τύπον σχηματίζει σύμπλεγμα δεικνύον δύο γυναῖκας σῶμα ἀνδρὸς ἐχούσας, ὧν ἡ ἐτέρα κρατεῖ ἐγχειρίδιον.

Ὁ ὑπεύθυνος Ε. ΠΑΠΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ.

ΤΥΠΟΙΣ ΒΟΥΤΥΡΑ καὶ Σ^ας.